

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΜΗΝΙΑΙΟΝ.

ΕΤΟΣ Α'. Ὀκτώβριος 1882. ΤΕΥΧΟΣ Η'.

**ΚΑΤΑ ΤΙΝΑ ΤΡΟΠΟΝ ΔΡΩΣΙΝ
ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ**

ΟΙ ΝΟΜΟΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

(Συνέχ. ἰδὲ Τεῦχος Δ'.)

Β'.

Ἡ φύσις εἶναι ποικίλη καὶ ἀνεξάντλητος εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς. Κινεῖται δὲ μόνη ἀνευ ἀλλοτρίας ὠθῆ-

σεως, ἔχει αὐτοενέργειαν καὶ δι' αὐτῆς κινεῖ καὶ ὠθεῖ τὰ πάντα· ἔνεκα τούτου καὶ τὰ τυχόν παρεμβαλλόμενα προσκόμματα ὑπερπηδᾷ βαθμηδόν, καὶ ἀκολουθεῖ τὴν κανονικὴν πορείαν τῆς· εἶναι δύναμις οὕτως εἰπεῖν παντοδύναμος· οἱ νόμοι αὐτῆς εἶναι στερεοί, γενικοί, αἰώνιοι καὶ αὐτοκίνητοι· τὸ κράτος αὐτῶν εἶναι καὶ ἀπροσμάχητον καὶ δραστηριώτατον. Αὐτοὶ ὠθοῦν τὸν ἄνθρωπον καὶ πάντα τὰ κτήνη πρὸς πληρῶσιν τῶν πρώτων αὐτῶν ἀναγκῶν, καὶ πρὸς ἀναγέννησιν καὶ διαδοχικὴν συνέχειαν τοῦ εἶδους των. Καθ' ὅλα δὲ τὰ λοιπὰ τὰ μὲν κτήνη, ὡς ἐστερημένα λογικοῦ φωτός, διευθύνονται ὑπὸ τῶν νόμων αὐτῶν διὰ τοῦ ὀρμεμψύτου· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὡς λογικὸν ὄν, διὰ τοῦ λόγου.

Ὁ λόγος αὐτὸς κάμνει τὸν μεμονωμένον καὶ ἄγριον ἄνθρωπον νὰ ἐννοήσῃ διὰ τῆς σκέψεως, ὅτι ἡ διαρκῆς συνένωσις μετὰ τοῦ ἀντικειμένου τῶν συμπαθειῶν του ἢ τῶν ἐρωτικῶν πόθων του, δύναται καλλίον καὶ εὐκολώτερον νὰ ἐπαρκέσῃ πρὸς τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ἀνάγκας του, καὶ πρὸς διάσωσιν καὶ διατήρησιν τοῦ ἀσθενοῦς αὐτῶν τοκετοῦ, διότι τὸ φίλτρον μόνον του, ἄνευ διηνεκῶν φροντίδων καὶ περιθάλψεων, δὲν ἀρκεῖ. Ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ σύστασις τῆς οἰκογενείας, ἣτις εἶναι ὁ πρῶτος θεμέλιος λίθος τοῦ κοινωνικοῦ οἰκοδομήματος. Ἡ σύστασις τῆς οἰκογενείας ὡς νέον εἶδος βίου καὶ βῆμα προόδου, γεννᾷ φυσικῶ τῷ λόγῳ καὶ πλείστας νέας ἀνάγκας. Ὁ θηρευτικὸς βίος, ὅστις ἦτο πρότερον τὸ κύριον βιοποριστικὸν μέσον τοῦ ἀγρίου, ἐξακολουθεῖ ἴσως καὶ μετὰ ταῦτα, ἀλλ' ἀνεπαρκῆς πλέον· ἡ οἰκογένεια ἔχει ὄντα πλείοτερα καὶ ἀσθενῆ, ἅτινα καὶ προστασίας ἔχουν ἀνάγκην, καὶ περιθάλψεως, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀσφαλείας ἐκ τῶν κακώ-

σεων ἄλλων ἰσχυροτέρων, καὶ ἐκ τῶν κινδύνων ἀγρίων θηρίων. Ἐντεῦθεν ἡ σκέψις καὶ ἐπινοήσις νέων μέσων· ὁ θηρευτικὸς μεταβάλλεται εἰς κυρίως ποιμνικὸν βίον, ὡς μᾶλλον προσοδοφόρον· ἡ δὲ συνένωσις καὶ ὁ συνασπισμὸς πολλῶν οἰκογενειῶν πρὸς ἀμοιβαίαν ἐπικουρίαν καὶ ἀσφάλειαν ἐξ ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων, καθίστανται ἀναπόφευκτοι. Ἡ ἐνωσις αὕτη τῶν οἰκογενειῶν ἀποτελεῖ τότε τὴν φυλὴν ἢ κοινότητα, ἣτις εἶναι ἕτερος μεγαλύτερος λίθος καὶ πρόοδος τῆς κοινωνικῆς οἰκοδομῆς.

Ἡρὶν ὁμῶς φθάσει εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὁ ἄνθρωπος, ὅτε ἐξῆ ἐν τῇ ἀγρία καὶ βαρβάρῳ καταστάσει, ἔπραττε τὰ πάντα μόνος· αὐτὸς μόνος ἐθήρευεν, ἢ ἐποίμενεν, ἢ συνέλεγεν τοὺς καρποὺς τῆς φύσεως· αὐτὸς ἀντέκρουε τὰς ἐφόδους τῶν ἰσχυροτέρων, ἢ ὑπερασπίζετο ἐκ τῶν ἀγρίων θηρίων· αὐτὸς κατεσκευάζε τὴν φωλεάν του εἴτε εἰς τὰς ὄπας τῶν βράχων, εἴτε εἰς τοὺς κορμούς τῶν δένδρων, εἴτε ἀλλαχοῦ. Ἠλθὲν ὅτε ἐσχημάτισεν οἰκογένειαν, καὶ ἀκολούθως φυλὴν ἢ κοινότητα, τὰς διαφόρους ἐκείνας ἐργασίας διένειμε καὶ συνεμερίσθη μετὰ τῶν συνελθόντων ὁμοφύλων του, οἷτινες ἕκτοτε, βοηθούμενοι συναλλήλως, ἤργάζοντο ὑπὲρ αὐτοῦ, ὡς οὗτος ὑπὲρ ἐκείνων. Ἡ ἀμοιβαίότης αὕτη καθιστῶσα ἦτον ἐπιπονον καὶ μᾶλλον ἀσφαλῆ καὶ ἰσχυρὸν τὸν βίον ὄλων, παρεῖχεν εἰς αὐτοὺς καὶ ἴσα δικαιώματα· ἕκαστος ἐθεωρεῖτο ὡς σύμμαχος καὶ οὐχὶ ὑποτελῆς τῶν ἄλλων· ἡ κυριαρχία του ἕτερα δὲν εἶχεν ὄρια, εἰμὶ ἐκεῖνα ἑτέρας, ἢ τῆς γενικῆς κυριαρχίας.

Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν διὰ τῆς μετὰ τῶν ὁμοίων του συνενώσεως ταύτης, εἰς ἣν ἡ φύσις βαθμηδόν τὸν ὠθησεν, ἀπέκτησε καὶ ἀνέσεις πλείοτέρας, καὶ ἰσχύον

μεγαλητέραν, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ ἑλλαττωθῶσι τὰ δίκαιά του. Ἡ κατάσταση ὅμως αὕτη δὲν εἶναι βεβαίως πολιτισμὸς, εἶναι ἀπλή μετάβασις καὶ ἀρχὴ συμβιώσεως, πλὴν πάντοτε βῆμα προόδου, παρασκευασθὲν καὶ ἐπιτελεσθὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, βῆμα, τὸ ὁποῖον δι' αὐτῆς καὶ τῶν ἐτέρων τοῦ πολιτισμοῦ νόμων προαγόμενον, καταλήγει ἐπὶ τέλους εἰς τὸ ὀριστικὸν αὐτοῦ τέρμα. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι πρὸς εὐόδωσιν τοιαύτης προπαρασκευῆς καὶ ἐπίτευξιν τοιοῦτου τέρματος, ἀπαιτεῖται καὶ ἐπιδεκτικότης νοοῦ, καὶ κλίμα εὐνοϊκόν, καὶ χώρα γόνιμος, διότι καὶ ταῦτα εἶναι τῆς φύσεως ὄργανα συντελεστικά πρὸς τὸν ἐκπολιτιστικὸν σκοπὸν. Αἱ ποικιλίαι αὗται καὶ ἕτεραι περιστάσεις χορηγοῦν καὶ χρωματισμὸν ἀνόμιον καὶ οὐχὶ παντοῦ ὁμοίομορφον εἰς τὸν πολιτισμὸν, διότι παρατηροῦμεν εἰς τὰ πρὸς αὐτὸν ὀργῶντα διάφορα ἔθνη, φυσιογνωμίαν τινὰ εἰς ἕκαστον ἰδίαν εἴτε εἰς τὴν πολιτικὴν, εἴτε εἰς τὴν φιλολογίαν, εἴτε εἰς τὰ ἔθνη, εἴτε εἰς τὴν βιομηχανίαν. Ἡ ἐνότης οὔτε κατ' ἀρχὴν, οὔτε κατὰ τύπον, ἀπαντᾶται ἐν τῷ γεωτέρῳ, ὡς ἐν τῷ ἀρχαίῳ πολιτισμῷ.

Ἐκ τῆς συστάσεως τῆς φυλῆς καὶ τῆς συνενώσεως αὐτῆς μετὰ ἐτέρων, καταρτίζεται ἡ πόλις, καὶ ἐκ ταύτης βαθμηδὸν τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ πέρας τῆς ὕλικῆς τοῦ κοινωνικοῦ βίου οἰκοδομηῆς, ἀξέστον μὲν καταρχὰς καὶ ἀκαλλώπιστον, πλὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς φύσεως παρασκευασθὲν. Τοιαύτην ἐβάδισαν πορείαν αἱ ἀρχαῖαι βάρβαροι φυλαὶ τῶν Γερμανῶν, καὶ αἱ νεώτεραι ἄγριαι τῆς Ἀμερικῆς, καὶ ἰδίως τῶν Περουανῶν. Ἴδου ἐν μικρογραφικῷ σχεδίῳ ἡ ἐπίδρασις τῆς φύσεως ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἥτις καὶ ἐν τῇ προόδῳ καὶ τῇ ἀκμῇ του ἐπιτελεῖ πάντοτε τὴν αὐτὴν

εὐεργετικὴν ἐνέργειαν· οὐδέποτε ἐγκαταλείπει τὸν τοκετὸν αὐτῆς. Ἄς διαλάβωμεν ἤδη καὶ περὶ τοῦ δευτέρου νόμου τοῦ πολιτισμοῦ, ἧτοι περὶ τῆς ἐνεργείας τῆς πολιτικῆς δυνάμεως.

Ἡ φύσις παρεσκεύασε βαθμηδὸν τὸ πρῶτον τοῦ κοινωνικοῦ βίου στάδιον, ἐσχημάτισε καταρχὰς οἰκογένειαν, ἀκολούθως φυλὴν καὶ ἐπὶ τέλους πόλιν καὶ ἔθνος. Τὸ ἔθνος ὀργανιζόμενον ὑπὸ ἑνα ἢ πλείονος Ἀρχηγῶν μετατρέπεται εἰς Κράτος. Πᾶν δὲ κράτος ὡς πρόσωπον ἠθικόν, ὑποθέτει πάντοτε ἐν τῇ ὑπάρξει του τέσσαρα συστατικά, ἀδιαχώριστα ἐξ αὐτοῦ, ἧτοι χώραν, πληθυσμὸν, κυβέρνησιν καὶ νόμους· καὶ τρία ἕτερα ἐμφυχόμενα καὶ ζωοποιούντα αὐτὸ, δηλ. κοινὴν γνώμην, ἀγαθὰ καὶ δύναμιν. Ἡ κοινὴ γνώμη προῖόν τῆς γενικῆς γνώσεως καὶ κρίσεως τοῦ πληθυσμοῦ, διακρίνεται εἰς εὐπιστον καὶ ἀμαθῆ, ἀγούσαν πρὸς τὴν ἐξάρτησιν, τὴν μίμησιν καὶ τὴν δουλείαν,— καὶ εἰς ἔλλογον καὶ πεφωτισμένην, χρησιμεύουσαν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν πρόοδον. Τὰ ἀγαθὰ ἀφοροῦν τὴν ἰδιοκτησίαν καὶ ἰδίως τὴν ἀκίνητον, συντελοῦσαν πρὸς τὴν μονιμότητα τῶν ἀσχολιῶν καὶ τὸν μᾶλλον ἀνετον βίον. Ἡ δύναμις τέλος διακρινόμενη εἰς ἀστυκὴν ἢ ἐσωτερικὴν, καὶ εἰς ἐχθρικὴν ἢ ἐξωτερικὴν, εἶναι ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ἐν τῷ κράτει διατήρησιν τῆς τάξεως, καὶ πρὸς τὴν ἀπόκρουσιν ἀλλοτρίων κινδύνων. Ἐκ τῆς συμφωνίας καὶ τοῦ συνασπισμοῦ τῶν τριῶν αὐτῶν συστατικῶν, ἐξ ὧν ἐμφυχόυται καὶ ζωοποιεῖται τὸ κράτος, προκύπτει καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτοῦ ἰσχὺς· ὅσον δὲ μᾶλλον αὐτὰ συναρμολογοῦνται καὶ τελειοποιεῦνται, τοσοῦτο καὶ τὸ κράτος καθίσταται ἰσχυρότερον.

Ἄλλὰ τίνοι τρόπῳ ἡ ἀντιπροσωπεύουσα αὐτὸ κυ-

θέρνησις καὶ οἱ νόμοι, οὕτω πῶς ζωοποιούμενα, ὄρωσι πρὸς παραγωγὴν καὶ προαγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ; — Εἶπομεν προλαβόντως, ὅτι οὗτος κεῖται μεταξὺ δύο ἀκρων, τοῦ τε βαρβαρισμοῦ καὶ τῆς διαφθορᾶς, καὶ ὅτι ἡ μέση ὁδὸς σταθερῶς τηρουμένη, δύναται μόνον νὰ τὸν ἐξασφαλίσῃ ἐκ τοῦ διπλοῦ αὐτοῦ κινδύνου, καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσῃ πρὸς τὸν ὅποιον ἐπιδιώκει σκοπὸν τῆς καλλιεργημένης καὶ ἀποχρώσεως κοινωνικῆς συμβιώσεως, διότι ἐν τῷ πεδίῳ αὐτῷ τῆς μέσης ὁδοῦ ἐνυπάρχει ἡ εἰρήνη, ἡ ἰσότης, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀσφάλεια, ἅτινα παντοῦ καὶ πάντοτε ποθοῦν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἔθνη.

Ἔργον λοιπὸν τῆς κυβερνήσεως εἶναι ἡ τήρησις τῆς μέσης ὁδοῦ, οὐχὶ διὰ τῆς ἐπεμβάσεως, ἣτις εἶναι κώλυμα μᾶλλον καὶ παράλυσις, ἀλλὰ διὰ τῆς προνοίας, τῆς προστασίας καὶ τῆς ἐπικουρίας, αἵτινες εἶναι ἐγγυήσεις ἐλευθερίας καὶ παραγωγῆς. Διὰ τῶν δύο πρώτων προλαμβάνει καὶ ὑπερασπίζει διὰ τῆς τρίτης περιθάλπει. Ἡ πρόληψις καὶ ἡ προστασία διατηροῦν τὴν τάξιν ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ τὴν εἰρήνην ἐν τῇ πολιτείᾳ· ἡ δὲ ἐπικουρία ἐνθαρρύνει καὶ ὑποτρέφει τὸ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα. Ἔργον δὲ τῶν νόμων εἶναι νὰ ὠφελῶσιν ὅλους ἐξ ἴσου, καὶ αἶροντες πᾶσαν ἀδικὸν ἀνισότητά νὰ εἰσάγωσι τὴν ἰσοπολιτείαν καὶ ἰσονομίαν, καὶ νὰ ἐγγυῶνται οὐχὶ ἐν τῷ χάρτῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τὰ δίκαια πάντων διὰ τῆς πιστῆς καὶ ἀδυσωπότητος αὐτῶν ἐφαρμογῆς· ἢ στρέβλωσις ἢ τὸ ἀνεφάρμοστον αὐτῶν, ἰσοδυναμοῦν μὲ ἀρνήσιν δικαιοσύνης, ἣτις ἄγει πρὸς τὴν ἀπώλειαν πάσης τάξεως καὶ ἀσφαλείας, ὡς ἡ ἀπροωτόληπτος καὶ ὀρθὴ διανομὴ αὐτῆς, ἄγει πρὸς τὴν ἀρμονίαν καὶ τὴν ἀγαθὴν συμβίωσιν.

Ἡ κυβέρνησις λοιπὸν καὶ οἱ νόμοι οὕτω πῶς ὄρωντες καὶ κινούντες τὴν πολιτικὴν μηχανήν, καθίστανται ἰσχυροὶ καὶ δραστήριοι παράγοντες τοῦ πολιτισμοῦ· ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῶν καὶ ἡ κοινὴ γνώμη ἀναπτύσσεται καὶ μορφοῦται, καὶ τὰ ἀγαθὰ γονιμοποιοῦνται, καὶ ἡ δύναμις παρασκευάζεται καὶ καλῶς ὀργανίζεται. Ἐξασφαλίζοντες δὲ τὴν εἰρήνην καὶ ἰσότητά ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἐξασκήσει τῶν διαφόρων τῆς κοινωνίας ἀσχολιῶν, καὶ ἐνθαρρύνοντες πᾶσαν ἀγαθὴν προσπάθειαν, διεγείρουσιν ζωηρότερον τὸ ἐνδιαφέρον, βεβαιότερας τὰς προσδοκίας, καὶ θερμότερον τὸν ἔρωτα τῆς φιλοπονίας. Αἶροντες τὰ προσκόμματα καὶ καταστέλλοντες τὰς καταχρήσεις, ὀμνιστοῦσιν καὶ παγιόουν βαθμηδὸν κατάστασιν πραγμάτων, ἣτις διὰ τῆς μονιμότητος τῶν τύπων καὶ τῆς διαπλάσεως αὐστηρῶν ἠθῶν, καθίσταται ἡ ἐδραιότερα βᾶσις καὶ ὁ ἀδιάσπαστος δεσμὸς τῆς κοινωνικῆς οἰκοδομῆς.

Τὰ εὐεργετήματα ταῦτα μεταδιδόμενα καὶ σταθερῶς ἐγγυώμενα ὑπὸ τε τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν νόμων, ἀποφυλλίζουσιν οὕτως εἰπεῖν βαθμηδὸν τὸ ἄτομον, καὶ μετεγγέωσι τὰς διαφοροὺς αὐτοῦ δυνάμεις εἰς τὸ κοινωνικὸν σῶμα, τὸ ὅποιον ἰσχυροποιούμενον ἔτι μᾶλλον δι' αὐτῶν, ἀνταποδίδει πάλιν εἰς ἐκεῖνο καὶ δυνάμιν καὶ ἐνέργειαν πλειοτέρας. Εἰς τὴν ἀφομοίωσιν ταύτην τοῦ ἀτόμου μετὰ τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς κοινωνίας μετὰ τοῦ ἀτόμου, ἢ δι' ἄλλων λόγων εἰς τὴν ἀνάλογον καὶ ἐμπρέπουσαν διανομὴν τῶν δυνάμεων ἀμφοτέρων, συνίσταται οὐσιωδῶς τὸ μέγα μυστήριον τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ πρὸς τοιοῦτον ἀποτέλεσμα ὀφείλουσιν νὰ μεριμνῶσι καὶ νὰ ἐνεργῶσι καὶ ἡ κυβέρνησις καὶ οἱ νόμοι. Ἄς προβῶμεν ἤδη εἰς τὴν ἔ-

πεννην του τρίτου νόμου του πολιτισμού, η της γήε-
κης δυνατότητας, η τις ενεργεί δια της θρησκείας και
των γραμμάτων.

Η θρησκεία και τα γράμματα είναι οι δύο ισχυ-
ρότεροι και γονιμότεροι του πολιτισμού παράγοντες-
Αυτοί λαμβάνουν τον άνθρωπον σχεδόν εκ της κοίτι-
δος και βαθμιαίον τον ανατρέφουν, τον διαμορφώνουν
και τον συνοδεύουν μέχρι του γήρατος και του τά-
φου. Κάίτοι η επίδρασις αυτών προποθέσει οικυέ-
ναιαν και συνένωσιν τινα, ούχ' ήττον όμως είναι προ-
πάντων άπομικτή. Ανατρέφουν πρώτον τον άνθρωπον
άπομικώς, όπως μετά ταύτα τον διευθύνουσι και περι-
εχτικώς. Εν τή νηπιώδη ταύτη των κοινωνιών κατα-
στάσει, αναφαινονται συνηθως και επενεργούν οι θε-
σμοφόροι ή θεσμοθέται είτε ιδιαιτεώς είτε έσπορευεώς.
Τοιούτοι ήσαν εν τή Ανατολή ο Προμηθεύς, εν τώ
Περσού οι Ίνκας, και εν τώ Παρσικάς οι Ίσούδται.
Ούτοι πρώττον εις τάς άρτιγενεις φυλάς ή έθνη, ό,τι
πρώττον οι γουεις εν τή οικυενεία, ανατρέφουν,
συνημιθού, συμβουλεύουσι, διδάσκουσι, επιπλήττουσι,
τιμωρόν και διευθύνουσι τά πάντα.

Ο έμδρυονικός ούτως ειπείν των έθνων αύτός
βίος, είναι κατάστασις άμωθείας και έπιστιας, εις
ήν όσον άσθενής και άστοιχειώτος είναι ο λόγος,
τόσον ευρωστός και ζωηρά, καιτοι άξέστος, ή φαν-
τασία. Η κοινή γνώμη ύποτροφημένη και κινου-
μένη υπ' αύτης, τά πάντα πιστεύει, όότι και τά
πάντα άγνωστ ή πιστις και τό κέρως είναι οι μό-
νοι μόχλοι δι' ών κινείται οι ποδηγετοδυντες αυ-
την, ως οι παιδαγωγοί τά νήπια, ουδεμίαν άπαν-
τόν δυσχερασαν είναι ζύμη καρ' άρέσκειαν υπ'
αυτών διαπλάττομένη. Μόνος ο χρόνος και ή πρό-

οδος δύναται να την χειραφετήσωσιν.

Ας παρατηρήσωμεν πρώτον την πορείαν της θρη-
σκείας εις αύτην την ήμαθην, την έπίστον και πλήρη
φαντασίας κατάστασιν. Εις ταύτην εις όρημώφύ-
τως, είτε εκ φόβου ή ευσχευίας, « primus in orbe Deos
» fecit timor, » γεννηται καταρχάς ό φ ε τ ι κ ι σ μ ό ς
(νηπιαιμός), ήτοι ή λατρεία των εν τή γή οικυών
άντικειμένων, ως των κτηνών, των όρέων, των δει-
δρων κ. λ. Τοιούτος υπήρξεν άλλοτε εν Αιγύπτω
και εν Έλλάδι, και μεταγενεστέως εν τώ Περσού. Εις
τάς δύο πρώτας έτηρετο και μετά την εγκαθίστασιν
της ειδωλολατρείας. Η Ήργόνη, θυγάτηρ του εν τώ
Ίσθμώ της Κορίνθου Σίντιος ή Πιτυοκάμπτου, να-
ταφύουσα μετά τον υπό του Θεσέως θάνατον του
πατρός της εις τινας θύμους άσπαράγων, παρεκά-
λει αύτους να την κρύψωσι, και τοις ύπέσχετο την
διάβιον λατρείαν της, ως και τώντι μετά ταύτα
και έκείνη και οι άπόγονοι αύτης εν τή Ιωνία έλά-
τρευον αύτους.

Έκ του φρενατισμού μετέβη βαθμιαίον ο άνθρω-
πος εις τον Σαθεισμόν, ή την λατρείαν των ου-
ρανίων άντικειμένων, ως του Ουρανού, του Ήλιου,
των άστέρων κ. λ. Ανωλόθη ούτως εκ της γής εις
τον Ουρανόν. Τα φαινόμενα τούτου πλήττουσα μάλ-
λον την φαντασίαν του, έπέσυρον εν τή αναπτύξει
του και πλειόστον την προσοχήν του ούτος επεκρά-
τησεν εις τά Άσιατικά έθνη. Έκ του Σαθεισμού ά-
νέλθον εις πνευματικώτερον όρίοντα, τον μονο-
θειισμόν, ή την υπαρχίν μι θ ε ο δ ο ρ ά τ ο υ Δυνά-
μειως, εξ ής αι λοιπαί της φύσεως έξαρτώωντο ό μο-
νοθεισμός ούτος ήτον ή θρησκεία των Έβραίων, και
κατά τους νεώτερους χρόνους των Ουαϊτών. Τε-

λευταία πίστις καὶ λατρεία ἐχρημάτισεν ἡ τῶν εἰδώλων, δι' ὧν αἱ θεοποιούμεναι Δυνάμεις, ἡ τὰ φυσικὰ καὶ ὄρατὰ ἀντικείμενα παριστάνοντο ὑπὸ μορφῆν κυρίως ἀνθρωπίνην, καὶ ἐνεδύοντο τὰ πάθη αὐτῆς. Ἐν τῇ εὐπίστῳ ταύτῃ ἐποχῇ ἐπενοήθη, καὶ ἐσυστήθη καὶ ἡ πρὸς ἀντίθεσιν τῆς φανεράς, ἀπόκρυφος ἢ μυστηριώδης σοφία, δι' ἧς ἐκρύπτετο εἰς τὰ πλήθη ἡ ἀληθῆς γνῶσις τῶν ὄντων, καὶ ἀπέμενεν ὡς προνόμιον τῶν νοημονεστέρων καὶ πανουργοτέρων.

Ὅλαι αὗται αἱ διαδοχικαὶ τῆς θρησκείας μεταβάσεις, ἦσαν τόσαι πνευματικαὶ ἐπαναστάσεις καὶ μεταμορφώσεις, ὡθοῦσαι καὶ ἄγουσαι πάντοτε τὴν ἀνθρωπότητα εἰς κατάστασιν προοδευτικωτέραν καὶ πολιτισμὸν ἀνώτερον· ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἠθικῆς τάξεως, ἐπετέλει καὶ τὰς μεταβολὰς ἐπὶ τὸ ἐντελέσπερον. Οὕτω βαθμηδὸν διὰ τοῦ χρόνου προέβαιεν ἡ τῆς θρησκείας ἐπίδρασις εἰς μεγαλητέρας καὶ θαυμασιωτέρας κατακτήσεις ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἀναβιβάζουσα τὸ πνεῦμα διὰ λογικωτέρων δογμάτων, καὶ φωτίζουσα τὰς συνειδήσεις δι' ἠθικωτέρων ἀληθειῶν, καθίστατο μεγαλοπρεπεστέρα καὶ σεβαστοτέρα ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς· ἐγίνετο βᾶσις καὶ ἀρωγὸς συνάμα τῆς κοινωνικῆς προόδου καὶ τῶν χρηστῶν ἠθῶν· διερῥύθμιζεν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν διαγωγὴν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τε τὸ θεῖον, πρὸς ἑαυτοὺς καὶ πρὸς τοὺς ὁμοίους των.

Τὰ γράμματα δὲν ἐξήσκουν βεβαίως τὴν αὐτὴν τῆς θρησκείας ἐπιβρῶν κατὰ τὴν πρώτην σύστασιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ἡ θρησκεία εἶχε κάμει ἱκανὰς προόδους, πρὶν ἴσως ἐκεῖνα ἐπινοηθῶσι καὶ χρησιμεύσωσι διὰ τῆς πλοκῆς αὐτῶν ὡς ἡχητικὰ στοιχεῖα τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου· ἀλλ' ἅμα προ-

ἤχθησαν μέχρι τοῦ σημείου τούτου, καὶ οἱ ἄνθρωποι δι' αὐτῶν παρίστανον τὰς ἰδέας των καὶ διεξήγαγον τὰς διαφόρους ὑποθέσεις των, ἔκτοτε ἤρξατο ἡ λίαν εὐεργετικὴ αὐτῶν ἐνέργεια. Οὐδεὶς δὲ, νομίζομεν, τυφλώττει ἐπὶ τοσούτῳ, ὥστε νὰ μὴν ἐξανοίγη τὴν ἰσχυρὰν διαδοχικὴν αὐτῶν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Ὅ,τι εἶναι ἡ φυσικὴ ὄρασις ἐν τῷ σώματι, εἶναι τὰ γράμματα ἐν τῇ διανοίᾳ· τὸ σῶμα ἄνευ ὀράσεως δυσκόλως εὐθυποδίζει, καὶ ἡ διάνοια ἄνευ γραμμάτων σπανίως σκέπτεται μετ' εὐθυκρίσιᾳς· φερούμενα ἀμφοτέρα φωτὸς λοξοβατοῦν πάντοτε, καὶ κακῶς καὶ ἐπικινδύνως ἄγονται ἐν τῷ βίῳ.

Διαδιδόμενα καὶ γενικευόμενα τὰ γράμματα, οὐ μόνον διαφωτίζουν καὶ ἀναμορφοῦν τὸν ἐσωτερικὸν ἀνθρώπον, καὶ ὁδηγοῦν αὐτὸν βαθμηδὸν πρὸς τὴν ἐφικτὴν τελειοποίησίν του, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐξωτερικόν, ἤτοι τὴν κοινωνίαν, διότι συσταίνουσι καὶ διατηροῦν τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας, δι' ὧν προάγεται ἡ ἰδία κοινωνία καὶ προσαποκτᾷ μετὰ τοῦ ἀτόμου τὸν καλλιεργημένον καὶ ἀποχρῶντα ἐκεῖνον βίον, ὅστις ἀποτελεῖ τὸν καλούμενον πολιτισμὸν. Εἶναι τόσον πασιφικῆς ἢ ἐπὶ τούτου βαθμιαία τῶν γραμμάτων ἐπίδρασις, ὥστε ἀπέχομεν τοῦ ν' ἀναπτυχῶμεν πλείοτερον ἐπ' αὐτῶν, ἢ νὰ πλέξωμεν τὸ ἐγκώμιον τῆς μεγίστης ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς ὠφελείας των ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ· ἀρκούμεθα μόνον νὰ κλείσωμεν τὸν παράγοντα τοῦτον μὲ τὸς ἐφεξῆς σοφοὺς λόγους τοῦ δαιμονίου ῥήτορος τῶν Ῥωμαίων. « Ὅλαι αἱ » ἀλλαι ἀπολαυαὶ, οὔτε παντὸς χρόνου, οὔτε πάτης » ἡλικίας, οὔτε παντὸς τόπου εἶναι. Πλὴν τὰ γράμματα καὶ ἡ παιδεία διατρέφουσι τὴν νεότητα, ἀνακουφίζουν τὸ γῆρας, χρησιμεύουσι ὡς κόσμημα ἐν

« τὰς εὐτυχίας, καὶ ὡς καταφύγιον καὶ παραμυθία
 » ἐν τὰς δυστυχίαις, μᾶς καθιδύνουν ἐν τῇ πόλει,
 » μᾶς διασκεδάζουν ἐν τῇ ἐξοχῇ, διανυκτερεύουν
 » μεθ' ἡμῶν, καὶ μᾶς συνοδεύουν εἰς πάσας ἡμῶν
 » τὰς περιηγήσεις. » Ἴδού ἐκτὸς τῶν ἀπείρων ὀλι-
 κῶν ἀπολαυῶν, ὅποια ἕτερα πολύτιμα ἠθικὰ πλεονε-
 κτήματα πορίζομεθα ἐκ τῶν γραμμάτων.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τελευ-
 τίου νόμου ἢ τῆς οἰκονομικῆς δυνάμεως τοῦ πολι-
 τισμοῦ· αὕτη ἐνεργεῖ πρὸς τὴν προαγωγὴν καὶ τε-
 λειοποίησιν αὐτοῦ διὰ τῆς βιομηχανίας, ἣτις περι-
 λαμβάνει κυρίως τρεῖς κλάδους ἢ παράγοντας, τὴν
 γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. Πλὴν δὲν
 προτιθέμεθα νὰ διεξιέλθωμεν ἐν λεπτομερεῖα τὰ διά-
 φορα στάδια, ἅτινα διέτρεξεν ἡ ἀνθρωπότης ἕως οὗ
 καταλήξει εἰς τοὺς τρεῖς κλάδους ἢ παράγοντας τοῦ
 βιομηχανικοῦ βίου, παρατηροῦμεν μόνον ἐπόμενοι εἰς
 τὰς μαρτυρίας τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἱστορίας
 τῶν ἀγρίων ἢ βαρβάρων φυλῶν, ὡς Γερμανῶν, Πε-
 ρουανῶν, Ὀταϊτάνων κ. λ. ὅτι ὁ ἀνέκαθεν θηρευτικὸς
 καὶ ποιμενικὸς αὐτῶν βίος, δὲν ἐξέλειψε μὲν ἐντελῶς
 μετὰ τὴν σύστασιν τῆς οἰκογενείας, τῆς φυλῆς, τῆς
 πόλεως καὶ τοῦ ἔθνους, πλὴν κατέστη δευτερεύουσα
 ἀσχολία, ἀπέναντι ἀνωτέρων ἀναγκῶν, μονιμωτέρας
 καταστάσεως, καὶ ὠρελιμωτέρων ἐργασιῶν.

Ὁ βαθμηδὸν σχηματιζόμενος καὶ εὐρυνόμενος οἰ-
 κογενειακὸς, φυλετικὸς καὶ ἐθνικὸς βίος, ἐπαυξάνων
 καὶ τὰς ἀνάγκας, ὑπεδείκνυσεν ἐνταυτῷ διὰ τοῦ φυ-
 σικοῦ λόγου καὶ τῆς συνενώσεως, καὶ τὰ μέσα τῆς
 πληρώσεως αὐτῶν. Ὁ ἀνθρώπος παρετῆρει ὅτι ἡ πέ-
 ριξ αὐτοῦ γῆ, ἐκτὸς τῶν αὐθορμητῶν αὐτῆς καρπῶν,
 ἠδύνατο περιποιουμένη καὶ καλλιεργουμένη, νὰ πα-

ράγη ἀφθονωτέρους καὶ καταλληλοτέρους πρὸς τὰς
 ἀνάγκας του. Ἐντεῦθεν ἡ ἐπιπόνησις καὶ γένεσις τῆς
 γεωργίας, ἣτις ὡς ἐκ τῆς φύσεώς της καθίστανε τὸν
 βίον ἀπλανῆ καὶ στερεόν. Ἡ παραγωγή ὁμως ἠδύ-
 νατο, ὡς ἐκ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν ἢ ἐτέ-
 ρων ἀφορμῶν, εἰς ἄλλους μὲν νὰ πλεονάζῃ κατὰ ἐν
 εἶδος, καὶ εἰς ἑτέροισι νὰ καθυστερῇ. Ὅθεν ὁ πλεο-
 νασμὸς ἐξ ἑνὸς καὶ ἡ στέρησις ἐξ ἑτέρου, ἐγέννησαν
 τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνταλλαγῆς ἢ τοῦ καλουμένου ἐμ-
 πορίου. Ὁ δὲ διαχωρισμὸς τῶν ἀνθρώπων, εἴτε ἐκ πο-
 ταμῶν εἴτε ἐκ θαλασσῶν, ὑπηγόρευσε τὴν σύστασιν
 τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας καὶ τὴν κατασκευὴν
 ἴσως πρώτων τῶν σχεδιῶν. Ἴδού καὶ ἡ νηπιώδης ἐναρ-
 χις τῆς ναυτιλίας.

Οἱ τρεῖς οὗτοι μεγάλοι τοῦ πολιτισμοῦ παράγον-
 τες, ἀναπτυσσόμενοι βαθμηδὸν ὑπὸ τὸ κράτος πάντο-
 τε καὶ διὰ τῆς συναρωγῆς τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς
 θρησκείας, χορηγοῦν τὰς πολυπληθεστεράς καὶ γονι-
 μωτέρας ὑπηρεσίας πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ τελειοποίησιν
 τοῦ πολιτισμοῦ, διότι διὰ τῆς ἀφθονίας τῶν προϊόντων
 αὐτῶν, καὶ τῆς αὐξήσεως καὶ γενικεύσεως τοῦ πλού-
 του εἰσάγουν τὴν εὐπορίαν καὶ εὐζωίαν, καθιστοῦν τὸν
 βίον ἀνεξάρτητον καὶ φιλοπονώτερον, καὶ παρασκευά-
 ζουν τὰ μέσα πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ
 ἀτόμου μόρφωσιν, καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ τεχνι-
 κὴν, ὡς καὶ πᾶσαν ἑτέραν τῆς κοινωνίας προαγωγὴν.

Ἡ γεωργία ἣτις μονιμοποιεῖ καὶ ῥιζώνει οὕτως
 εἰπεῖν τὸν ἀνθρώπον ἐν τῇ ἰδίᾳ χώρᾳ, εἶναι καὶ ἡ
 συντελεστικωτέρα δύναμις πρὸς ὠθησιν τοῦ πολιτι-
 σμοῦ. Ἀθόρυβος καὶ εἰρηνικὴ ἐν τῇ ἐνεργείᾳ της, ἀ-
 πλουστάτη καὶ αὐστηρὰ εἰς τὰ ἦθη της, ἐγκρατὴς καὶ
 εὐσεβὴς ἐν τῇ πίστει της, εἶναι καὶ ὁ γονιμώτερος πα-

ράγων τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου πλοῦτου, ὡς εἶναι καὶ ἡ κυριωτέρα τροπὸς τῶν συναδέλφων τῆς. Παγιόνοια τὸν κοινωνικὸν βίον, παρέχει ἀφορμὴν πρὸς πᾶσαν δι' αὐτὴν καὶ ὄλην τὴν κοινωνίαν βελτίωσιν καὶ πρόοδον. Διευκολύνει τὰς συκοινωνίας καὶ τὰς μεταφορὰς δι' ὁδῶν καὶ διορύγων· ἰσοπεδώνει ὄρη ἀπόκρημνα· καθιστᾷ βατοῦς διὰ γεφυρῶν ποταμοὺς ἀβάτους· ἐξημερώνει καὶ κάμνει εὐπόρευτα ἄγρια δάση· ἀποξηραίνει ἀκατοίκητα καὶ μiasματικά ἔλη, καὶ μεταβάλλει αὐτὰ εἰς ἐνδιαιτήματα τερπνὰ καὶ προσοδοφόρα. Μεταμορφόνοια δὲ τοιοῦτοτρόπως, καλλοπίζουσα καὶ ὠφελιμοποιούσα τὴν ἀκαλλιεργητὸν καὶ ἔρημον φύσιν, ἐπεκτείνει τὴν εὐεργετικὴν αὐτῆς ἐπίδρασιν καὶ ἐπὶ τῆς ἠθικῆς φύσεως, διότι μορφώνει καὶ ἤθη ἡμερα, χρηστὰ, μέτρια, εὐσεβῆ καὶ φιλόανθρωπα. Ἴδου ἐν κεφαλαίῳ ὁποίας καὶ ὁπόσας ὑπηρεσίας, ἀρύεται ὁ πολιτισμὸς ἐκ τῆς γεωργίας.

Ἡλὴν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία εἶναι παράγοντες ἐπίσης ἰσχυροὶ καὶ γόνιμοὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Τρεφόμενοι ὑπὸ τῆς γεωργίας ἀνταποδίδουν καὶ εἰς αὐτὴν καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν μετὰ τόκου τὸ ὀφειλόμενον. Δὲν χρησιμεύουν μόνον πρὸς ἐμφύχωσιν τῆς τροφῆς αὐτῶν διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς καὶ ἐξαγωγῆς τῶν προϊόντων, ἢ πρὸς αὐξήσιν τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ δημοσίου πλοῦτου διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νέων εἰδῶν καὶ ἀξιών, ἢ πρὸς πορισμὸν πλειοτέρων ἀπολαυῶν καὶ ἀνέσεων τοῦ βίου, ἀλλὰ συντελοῦν δραστηρίως καὶ πρὸς διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπλασιν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας. Ἡ συνεχὴς αὐτῶν ἀνάμιξις καὶ ἐπαφὴ ἐν τε τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ μετὰ τῶν ὁμοίων των, μεταδίδει συναλλήλως καὶ συναμείβει τὰς γνώσεις καὶ ἔξεις, δι' ὧν καὶ ἡ διάνοια μᾶλλον διασφτιζεται,

καὶ τὰ ἤθη λαξεύόμενα ἐξημερόνονται, καὶ αἱ ἐπιστήμαι καὶ τέχναι τελειοποιοῦνται. Ὁ ἔμπορος καὶ ὁ ναύτης συναναστρεφόμενοι καὶ ἐμπορευόμενοι ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, συνήθως μετὰ κέντρων ἀνεπτυγμένων, μεταφέρουν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐστία μετὰ πολλῶν ἰσως ἐλαττωμάτων, καὶ πλείστας ἀρετὰς καὶ πάντα νεωτερισμὸν ἢ ἀνακάλυψιν, δι' ὧν προάγεται καὶ τελειοποιεῖται ἡ ἀνθρωπότης ἐν τῷ πολιτισμῷ. Εὐτυχεῖς δὲ ὅσοι ἐκ τοιαύτης συνεπαφῆς, ἐκλέγουν καὶ προσιδιάζονται μόνον τὰ ἀγαθὰ καὶ ὠφέλιμα, καὶ ἀποβάλλουν τὰ κακὰ καὶ ἐπιβλαβῆ! Ὅπωςδὴποτε ὅμως ἡ ἀμοιβαία αὐτῆ συνεπίδρασις, εἶναι πάντοτε ὀχετὸς ἄγων πρὸς τὴν πρόοδον.

Ἴδου λοιπὸν ἐν περιλήψει τίνι τρόπῳ οἱ νόμοι ἢ τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ, δρῶσι πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτοῦ καὶ τελειοποίησιν τῶν ἐθνῶν, ἤτοι πρὸς ἐπίτευξιν τῆς καταστάσεως ἐκείνης, ἐξ ἧς προκύπτει ἡ ἐντελεστερά μόρφωσις τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς κοινωνίας, ἢ ἡ καλλιεργημένη καὶ ἀποχωρῶσα αὐτῶν συμβίωσις. Εἶναι δὲ ἀξία παρατηρήσεως ἡ ἀλληλεπίδρασις τοῦ πολιτισμοῦ μετὰ τῶν δημιουργικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, καθόσον ἐνῷ ἡ ἐνέργεια τούτων προάγει ἐκεῖνον, ἡ ἰσχὺς τούτου ἅμα φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀκμῆς του, διατηρεῖ καὶ τελειοποιεῖ ἐκεῖνας· εἶναι δυνάμεις συνελκόμεναι καὶ συνωθούμεναι ἀμοιβαίως, διότι ἡ πορεία τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τρία διαιρεῖται μεγάλα στάδια· τὸ πρῶτον εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ ἀστυχοῦ βίου, τὸ δεῦτερον ἡ ἀνάπτυξις αὐτοῦ, καὶ τὸ τρίτον ἡ ἀκμὴ καὶ τελεία τοῦ ἰδίου ἐπικράτησις. Ἄς εἰσέλθωμεν ἤδη καὶ εἰς τὴν μετὰ τοῦ πολιτισμοῦ ἀντιπαραθετικὴν ἔρευναν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. (ἀκολουθεῖ.)

ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΙΣ,

(Ἰδὲ ἐπιστ. Α΄. πρὸς Ἀγαθοκλέα ἐν τῷ σ΄. Τεύχει).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α΄.

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὸ ἄρθρον 86 τοῦ Συντάγματος, ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Ἑμετέρου Ἑπουργικοῦ Συμβουλίου, διορίζομεν Συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας τὸν

Γεώργιον Ψύλλαν. — Δημήτριον Χρηστήδην. — Ζαφείριον Βάλβην. — Ἡλίαν Ζερβόν. — Θεόδωρον Δηληγιάννην. — Θρασύβουλον Ζαίμην. — Ἰωάννην Μεσσηγιάννην. — Ἰωάννην Σοῦτσον. — Κωνσταντῖνον Λομβάρδον (α). — Κωνσταντῖνον Προβελέγγιον. — Νικόλαον Κανάρην. — Πέτρον Βράϊλαν Ἀρμένην. — Ῥήγαν Παλαμήδην καὶ Σπύρον Μήλιον.

Τὸ Ἑμέτερον Ἑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψει καὶ ἐκτελέσει τὸ παρὸν Διάταγμα.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 25 Ἰανουαρίου 1865.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ.

Κ. ΚΑΝΑΡΗΣ. — Α. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. — Α. Χ. ΛΟΝΤΟΣ. — Σ. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΣ. — ΑΡ. ΚΑΡΝΑΛΗΣ. — Δ. ΜΗΟΥΝΤΟΥΡΗΣ.

(α) Ὁ Κ. Λομβάρδος πρὸς τὴν μετὰ τὸν διορισμὸν του, ἀποδύθει εἰς τὸ Βουλευτικὸν στάδιον.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. ΠΡΟΕΔΡΟΝ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

ΣΚΕΨΕΙΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΟΥΣΑΙ ΤΗΝ ΓΝΩΜΑΤΕΥΣΙΝ ΤΟΥ
ΥΠΟΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ, ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΤΗΣ
ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ ΑΦΟΜΟΙΩΣΕΩΣ ΣΥΝΤΑΧΘΕΝΤΟΣ
ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ.

Τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἵνα παρασκευάσῃ νομοσχέδιον περὶ Δικαστικῆς ἀφομοιώσεως τῆς πρώην Ἰονίου πολιτείας μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Συνελθὼν δὲ εἰς γενικὴν συνεδρίασιν, καὶ σκεψάμενον ἐπὶ τοῦ διαβιβασθέντος παρὰ τοῦ Ἑπουργοῦ ἐγγράφου, παρέπεμψεν αὐτὸ εἰς τὸ ἀρμόδιον νομοθετικὸν Τμήμα.

Ἡ παρασκευὴ τοιοῦτου νομοσχεδίου, ἥτις ἠδύνατο ἴσως ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ φανῇ εἰς πνεύματα ἐπιπόλαια ἢ φανατικά λίαν εὐχερῆς καὶ εὐκατόρθωτος, παρίστατο ἀπεναντίας εἰς τὰς σκέψεις τοῦ Τμήματος πλήρης δυσχερειῶν καὶ προσκομμάτων, διότι ἀνεξαρτήτως τῶν ἰδίων εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Δικαστικὴν ἀφομοίωσιν περιεχομένων δυσκολιῶν, ἀνεφύοντο καὶ ἕτεροι μᾶλλον πολύπλοκοι καὶ δυσυπέροβλητοι, ὡς ἐκ τοῦ στενωπάτου δεσμοῦ καὶ τῆς συναφείας τοῦ συνταχθησομένου νομοσχεδίου μετὰ τῶν πολυαρίθμων καὶ ἑτεροειδῶν ἀντικειμένων, ἅτινα ἐνδιαλαμβάνονται ἐντὸς τοῦ ζητήματος τῆς γενικῆς ἀφομοιώσεως.

Ἐπρόκειτο ἄρα νὰ καταργηθῆ ἀπλῶς καὶ ἄνευ τινὸς ἐρεύνης ὁ Δικαστικὸς τῆς Ἐπτανήσου Ὄργανισμὸς μετὰ τῶν ἀναφορικῶν Κωδίκων, καὶ ν' ἀντικατασταθῆ τυφλοῖς ὄμμασιν ἀμέσως καὶ ἀπολύτως ὑπὸ τοῦ Δικαστικοῦ τοῦ Βασιλείου Ὄργανισμοῦ μετὰ τῶν σχετικῶν εἰς τοῦτον νομοθετημάτων, — ἢ ἐπρόκειτο ἐκ τῆς συμπαραβολῆς τῶν δύο συστημάτων, καὶ τῆς ἐξ ἀμφοτέρων ἐκλογῆς, ἂν ἦτον ἀνάγκη, τῶν μάλλον ὀρθῶν καὶ καταλλήλων διατάξεων, νὰ καταρτισθῆ νόμος γενικὸς δι' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν;

Ἄλλ' εἶτε κατ' ἐκεῖνον, εἶτε κατὰ τοῦτον ἢ καὶ ἕτερον τρόπον, ὤφειλε τὸ Τμῆμα νὰ προβῆ, ἢ δύνατο ὡσαύτως, ὡς διελάμβανε τὸ Ἰπουργικὸν ἔγγραφο, νὰ περιορίσῃ καὶ τὸ ἔργον του ἐντὸς τῶν μόνων τειχῶν τῶν Δικαστηρίων; Ὁ Ὄργανισμὸς τούτων εἶναι εἰς ἐκ τῶν πολλῶν κρίκων, οἵτινες ἀποτελοῦν τὴν ἀδιάσπαστον ἀλυσον ἀπάσης τῆς νομοθεσίας ἐνὸς κράτους· εἶναι ὁ θεμέλιος λίθος ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζονται, καὶ διὰ τοῦ ὁποίου συνδέονται καὶ γονιμοποιοῦνται ὅλοι οἱ κοινωνικοὶ θεσμοί.

Αἱ Δικαστικαὶ Ἀρχαὶ εἶναι τὰ ἡχητικὰ καὶ ἐνεργοποιὰ ὄργανα, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ἀψυχοὶ νόμοι δύνανται καὶ φωνῆν νὰ λάβωσι καὶ ὠφέλιμοι νὰ κατασταθῶσιν ἄνευ αὐτῶν οὔτε ἀληθῆς τάξις, οὔτε πραγματικὴ ἀπολαυὴ δικαιωμάτων δύναται νὰ ἐννοηθῆ. Ὅλα τὰ ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀποτελέσματα, εἶναι ἄμεσα ἐξαγόμενα τῆς ἀλληλεπενδέτου κατασκευῆς καὶ τῆς ἁρμονίας τῆς πολυπλόκου νομοθετικῆς μηχανῆς, μετὰ τῶν ὑποκινούντων αὐτὴν δικαστικῶν ὀργάνων.

Ἡ νέα ὄθεν σύστασις Δικαστηρίων συνεπάγει ἀναγκαιῶς καὶ τὴν παραδοχὴν, καὶ μετ' αὐτῶν συναρμο-

λόγησιν σχετικῶν καὶ ὁμοιομόρφων Δικονομικῶν τύπων καὶ Οὐσιαστικῶν νόμων, πρὸς τακτικὴν καὶ ὀρθὴν διεξαγωγὴν πάσης ἐγειρομένης διενέξεως, καὶ πρὸς ἀκριβῆ προσδιορισμὸν καὶ στερεοποίησιν τῶν ἀμοιβαίων συναλλαγῶν καὶ δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν.

Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς τοιαύτης νομοθετικῆς οἰκοδομῆς, προσιδιαζομένης ἐνταυτῷ κατὰ τὸ ἐνὸν καὶ τὸ πρέπον, τὰ ἐπικρατοῦντα ἔθιμα καὶ τὰς προσκτιθείσας πολυχρονίους ἀγαθὰς ἐξεις, δύναται καὶ πᾶσα τυχὸν σύγκρουσις νὰ προληφθῆ, καὶ τὸ χάος τῶν πραγμάτων νὰ μὴ προκύψῃ, καὶ αἱ χρηστὰὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδες νὰ μὴν ἀπολεσθῶσιν.

Ἐντεῦθεν ἡ ἀναπόφευκτος ἀνάγκη νὰ ἐκμελετήσῃ τὸ Τμῆμα, καὶ συμπεριλάβῃ εἰς τὴν παρασκευὴν τοῦ νομοσχεδίου τῆς Δικαστικῆς ἀφομοιώσεως, καὶ τοὺς ἄμεσον μετ' αὐτῆς ἔχοντας σχέσιν ἐτέρους νομοθετικοὺς θεσμοὺς, ὡς τὰς Δικονομίας Ποινικὴν καὶ Ἀστυκὴν, τοὺς ἀναφορικοὺς Κώδικας, τὸν νόμον τῶν Συμβολαιογράφων, τὸν ὄργανισμὸν τοῦ Δικηγορικοῦ Συλλόγου, τὸν νόμον τοῦ Χαρτοσήμου, καὶ πρὸ πάντων τὴν Διοικητικὴν διαίρεσιν, ἣτις ἦτον ἡ βᾶσις ἐπὶ τῆς ὁποίας ὤφειλε νὰ ἰδρυθῆ τὸ προκείμενον οἰκοδόμημα.

Ἄλλ' ἰδοὺ ἐν τοσοῦτῳ διὰ τῆς ἀλληλουχίας ταύτης, καὶ τοῦ στενοῦ συνδέσμου τῶν διαφόρων νομοθετημάτων, εἰσερχόμεθα ἐκόντες ἄκοντες ἐντὸς τῶν ἐκτεταμένων ὀρίων τοῦ ἀκανθώδους ζητήματος τῆς γενικῆς ἀφομοιώσεως.

Φθάσαντες διὰ τῆς φυσικῆς τοῦ λόγου σειρᾶς εἰς τὸ μέγα καὶ σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα, θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ ἐνδιατρίψωμεν ἐπ' αὐτοῦ, καθὼ στενωῶς

συσχετιζομένου μετά τοῦ ὑπὸ συζήτησιν Δικαστικοῦ Θεήματος. Θέλομεν δὲ ἐξετάσει αὐτὸ ὑπὸ τρεῖς διαφοροὺς ἐπόψεις, ὑπὸ τὴν τῆς δικαιοσύνης, ὑπὸ τὴν ἑτέραν τοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος, καὶ ὑπὸ τὴν τελευταίαν τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῶν δύο ἄλλοτε κεχωρισμένων πολιτειῶν.

Ἐποψὶς τῆς Δικαιοσύνης.

Ἡ Ἑνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος ἦτον ἔργον ἀμφοτέροθεν προαιρετικόν, ἐκούσιον, ἀφθόρμητον· οὐδεμία πίεσις ἐξησκήθη ὑπὸ τοῦ ἑνὸς κατὰ τοῦ ἑτέρου μέρους· ἡ θέλησις τῶν ἐξεδηλώθη πανηγυρικῶς καὶ μετ' ἐνθουσιώδους ἀγαλλιάσεως· οὐδεὶς ὄρος ἀνισότητος ἢ ὑπεροχῆς τοῦ ἑνὸς ὑπὲρ τοῦ ἄλλου προσηγήθη, ἢ συνώδευσε τὴν ἐπίσημον αὐτὴν πράξιν· τὸ αὐτοφύες καὶ γενικὸν φρόνημα ἦτο φύσει ἀνεπίδεκτον διαιρέσεως καὶ ὑποτελείας εἰς ἑαυτό.

Εἷς καὶ ὁ αὐτὸς λαὸς κεχωρισμένος πρὸ πολλῶν αἰῶνων εἰς δύο, συνήρχετο ἐκ νέου εἰς τὸ πρῶτον αὐτοῦ σημεῖον, ὅπως συμβιώσῃ καὶ συμβαδίῃ ὡς μία μόνη αὐτοτελὴς προσωπικότης, πρὸς τὸν μέλλοντα προορισμόν του. Ἐπομένως καὶ ὡς ἐκ τῆς ταυτότητος τῆς καταγωγῆς του, καὶ ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς Ἑνωτικῆς ἐκδηλώσεώς του, ἔπρεπε καὶ πρέπει νὰ τεθῇ εἰς ἴσην μοῖραν κατὰ τὰς διαφοροὺς ἐνεργείας τῆς συγχωνεύσεώς του.

Ἡ δικαιοσύνη ὑπαγορεύει, ὥστε ἡ μία μερὶς εἴτε μεγαλητέρα, εἴτε μικροτέρα, νὰ μὴν ἀπαιτῇ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν θέλησίν της ἐπὶ τῆς ἑτέρας, ἀλλ' ἀμοιβαίως νὰ συμμετάσχωσι καὶ τῶν καλῶν καὶ τῶν κα-

κῶν, τὰ ὅποια προηγουμένως ἀπελάμβανον· ἀφομοιούμενοι δὲ ν' ἀποδέχωνται ἐπίσης καὶ τὰ ὠφέλιμα, ὅπου ὑπάρχουν, καὶ ν' ἀποκρούωσιν ὡσαύτως τὰ ἐπιβλαβῆ.

Οἱ νόμοι εἶναι τὰ κυριώτερα μέσα πρὸς τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο αὐτοφύλων λαῶν, τὴν ἀπάλειψιν τῶν διαφορῶν, καὶ τὴν πλήρη αὐτῶν ἐξίσωσιν. Ἀλλ' ὁ μέγας οὗτος σκοπός, καὶ τὰ γενικὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα, τότε μόνον ἐπιτυγχάνονται, ὅταν προκύπτωσιν ἐκ τοῦ ἀπανθίσματος τῶν καταλληλοτέρων καὶ ὀρθοτέρων νόμων ἀμφοτέρων τῶν ἐνωθέντων λαῶν, οὐχὶ δὲ ἐκ τῆς ἐξαιρέσεως ἢ διατηρήσεώς τινων θεσμῶν ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς, οἵτινες ὑποτρέφουν τὴν ἀντιζηλίαν καὶ διαιωνίζουσι τὴν διαιρέσιν, οὐδὲ ἐκ τῆς ὀλοσχεροῦς καταργήσεως τῆς μιᾶς νομοθεσίας, καὶ τῆς ἀνευ ἐρεύνης ἐπιθέσεως τῆς ἑτέρας ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν λαῶν. Τοιαύτη ἀποκλειστικότης εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τε τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν φύσιν τῆς τελειοθείσεως Ἑνώσεως.

Ὁ ἀφομοιωτικὸς δεσμός ἑνὸς λαοῦ πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων διακεχωρισμένου, τότε καθίσταται ἀδιάσπαστος, ὅταν ἦναι τὸ προϊόν τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐξίσου ἀποδοχῆς τῶν χρηστῶν ἠθῶν καὶ τῶν εὐεργετικῶν νόμων, οἵτινες διαρκούντος τοῦ χωρισμοῦ του, διεῖπον τὰς τύχας του, διότι τότε παντχοῦ ἀνακαλύπτει τὸν προηγούμενον βίον του, ἀντικατοπτρίζεται τὴν ἰσότητα τῆς νέας θέσεώς του, καὶ αἰσθάνεται ἐλαφρύτερον τὸ βάρος τῶν ἀνωμαλιῶν, αἵτινες συνήθως παρακολουθοῦν τὰς τοιοῦτου εἶδους μεταβολάς· ἄλλως πᾶσα αὐθαίρετος παράληψις, ἤθελε πάντοτε τοῦ ὑπενθυμίζει τὴν κατ' αὐτοῦ γενομένην ἀδικίαν, ἢ οὐχὶ καὶ περιφρόνησιν.

Ἔργον δὲ ἔμφορον καὶ πατριωτικῆς κυβερνήσεως εἶναι ν' ἀπέχη, ὅσον ἐνεστι, ἀπὸ τοῦ νὰ διεγείρη τοιοῦτου εἶδους ἐντυπώσεις καὶ ἀναμνήσεις, αἵτινες πολλακίς συνεπάγουν ἀθεράπευτα κοινωνικὰ νοσήματα. Τίποτε δὲν δηλητηριάζει τόσον τὰς καρδίας λαῶν εὐαισθητῶν καὶ νοσημόνων, ὅσον ἡ ἀδικία, καὶ ἡ πρὸς αὐτοὺς ὀλίγη προσοχὴ τῶν κυβερνόντων. Μεγάλην δὲ οὗτοι ἀναδέχονται εὐθύνην, ὁσάκις ἐνεκα μιᾶς ἢ ἑτέρας προφάσεως ἀντὶ ν' ἀναδειχθῶσιν εἰρηνοδόται καὶ ἀνομορφωταὶ τῶν λαῶν, γίνονται ἀπεναντίας παρραίτιοι τῶν ἀταξιῶν, καὶ τῆς ὀπισθοδρομήσεως αὐτῶν.

Ἐποψίς τοῦ πολιτικοῦ συμφέροντος.

Ἡ μετὰ πολυετῆ αἱματηρὸν καὶ ἐνδοξον ἀγῶνα ἀποκατασταθεῖσα νέα Ἑλλάς, εἶναι μικρὰ μερὶς ἐνὸς ὅλου λίαν ἐκτεταμένου· τὰ διαγραφέντα ἢ μᾶλλον ἐπιβλήθέντα εἰς αὐτὴν ὄρια εἶναι φραγαμοὶ τοὺς ὁποίους ἀεννάως ποθεῖ νὰ ὑπερπηδήσῃ. Ἴδιον εἶναι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νὰ ἐπιδιώκῃ τὴν αὐξήσιν καὶ τὸ μεγαλεῖόν της. Ἀλλὰ διὰ τίνων μέσων τὰ ἔθνη εἴτε μεγάλα, εἴτε μικρὰ ἀποπειρῶνται ἢ δύνανται νὰ ἐπεκτείνωσι τὰ ὄρια τῆς χώρας των;

Δύο εἶναι αἱ ὁδοὶ αἱ ἄγουσαι εἰς τὸν προκείμενον σκοπὸν, ἡ βιαία ἐπίθεσις καὶ ἡ φιλικὴ συνεννόησις· ἡ πρώτη ἐνεργεῖται διὰ τοῦ ξίφους καὶ τῆς κατακτῆσεως, ἡ δευτέρα διὰ τοῦ ἔκουςιασμοῦ καὶ τῆς συμβάσεως· καὶ ἡ μὲν φέρει τὸν χαρακτῆρα τῆς βρβαρότητος καὶ τοῦ δεσποτισμοῦ, ἡ δὲ ἐκεῖνον τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ. Τὴν πρώτην ὁδὸν ἐβάδισαν ἐν γένει οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς ἀπορρόφησιν καὶ ὑποδούλωσιν τῶν ἄλλων ἐθνῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

Τὴν δευτέραν ἐπροτίμησαν οἱ Ἀμερικανοί, ὡς γνήσια τέκνα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, πρὸς ἀφομοίωσιν καὶ ἰσοπολιτείαν τῶν ἀγρίων φυλῶν τοῦ νέου κόσμου.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐμεγάλυναν ἑαυτοὺς καὶ ἐγέναν ἐπὶ τέλους κοσμοκράτορες διὰ τῶν διηνεκῶν καὶ διαδοχικῶν κατακτῆσεων. Συνωμολόγουν μὲν καὶ αὐτοὶ πολλακίς συνθήκας, ἀλλ' ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν συνθηκῶν αὐτῶν, δὲν καθιερόνετο ἡ ἰσονομία καὶ ἰσοπολιτεία, ἀλλ' ἡ δεσποτεία καὶ ἡ δουλεία. *Sub umbra foederis servitutem pati.* Ἄλλοτε διεστήρουν καταρχῆς ὑψηλὴν τινα ἐποπτείαν καὶ ἄφιναν δῆθεν ἐλευθερίας τὰς ἠττωμένας χώρας, ἐδείκνυον σεβασμὸν πρὸς τε τὰ ἔθνη καὶ τὴν νομοθεσίαν των, ἀλλ' ἐπὶ τέλος τὰς καθίστανον Ἐπαρχίας ὑποτελεῖς, ἐκαταργοῦσαν τοὺς νόμους των καὶ διὰ τῆς βίας ἢ τοῦ δόλου μετέβαλλον τὰ ἔθνη των.

Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀπεναντίας ἠύξησαν καὶ ἐποπλασάσαν τὰ Κράτη των μετὰ τὴν ἐκ τῆς μητροπόλεως ἀπαλλαγὴν των, διὰ τῆς ἔμφορον καὶ χριστιανικῆς τῶν πολιτικῆς των. Δὲν κατέκτησαν τὰς χώρας τῶν μεθορίων φυλῶν διὰ τῆς ἀρπαγῆς καὶ τοῦ ξίφους, ἢ διὰ τῆς ἀπάτης, ἀλλὰ διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ λόγου, τῶν σχέσεων τοῦ ἐμπορίου, τοῦ ἐλκυστικοῦ θεάματος τῆς ἀγαθῆς καὶ ἐλευθερᾶς αὐτῶν διοικήσεως, καὶ προπάντων διὰ τῆς κατὰ μικρὸν συγκατατάξεως τῶν φυλῶν ἐκείνων εἰς ἴσιν θέσιν πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν ἀνεξαρτήτων Κρατῶν.

Καίτοι εἶχον νὰ κάμωσι μὲ ἀγρίους ἀνθρώπους, οὐδέποτε ὁμως μετεχειρίζοντο τὴν βίαν ἢ τὸν δόλον, οὔτε ἄλλως πῶς κατεχρῶντο τῆς ἰσχύος των ἢ τοῦ ἀριθμοῦ των, ὅπως ἐπιβάλλωσι τὴν θέλησίν των,

διότι καλῶς ἐγνωρίζον ὅτι τὰ μέσα ταῦτα ἀντέδραστον πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, ἐνῶ ἀπεναντίας εἶχεν πλήρη τὴν πεποιθῆσιν εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ ὑπεριτέρου πολιτισμοῦ, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν φύσιν ἐγκρατεῖται ἡ ἀφομοιωμένη τὸν κατώτερον. Ἐπομένως εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς ἀφομοιωτικὰς πράξεις, ἐπεκράτει ἀμφοτέρωθεν ὁ ἔκρουσασμός και ἡ ἐλευθέρη προαίρεσις.

Εἶναι ὅμως ἀξιοσημείωτον ὅτι ἀμφοτέρωτα τὰ ἔθνη ταῦτα, τῶν τε Ῥωμαίων καὶ Ἀμερικανῶν, τὰ ὁποῖα ἐφθασαν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν μεγαλείου καὶ εὐδαμονίας, εὐρέθησαν εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν γεωγραφικὴν καὶ πολιτικὴν θέσιν, τουτέστιν ἦσαν ἀπὸ ἀλλοτρίων ἀπὸ γείτονας κραταίους καὶ ἀντιζήλους, ἡ ἀπὸ σύγχρονα καὶ προσπελάζοντα ἔθνη λίαν ἀνώτερα καὶ κατὰ τὰ μέσα καὶ κατὰ τὸν πολιτισμόν.

Ἄλλ' ἡ μικρὰ ἀπελευθερωθεῖσα Ἑλλάς, ἥτις διατελεῖ ὑπὸ ὄλως ἐναντίαν γεωγραφικὴν καὶ πολιτικὴν θέσιν, καὶ ὑπόκειται εἰς Ἀστυνομικὴν οὕτως εἰπεῖν ἐπιτήρησιν ὑπὸ συγχρόνων ἰσχυρῶν ἔθνων, διὰ τίνος ὁδοῦ δύναται βαθμῆδὸν νὰ προαχθῆ καὶ νὰ μεγαλυνοθῆ; Διὰ τῆς ἐκλεχθείσης ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων; Οὐχὶ βεβαίως, τουλάχιστον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας. Ἐπομένως μόνῃ ἢ ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν προτιμηθεῖσα, δύναται καὶ τὸ ἐνεστὸς αὐτῆς νὰ παγίωσῃ καὶ τὸ μέλλον νὰ διασώσῃ. Ἡ ὁδὸς αὕτη ὑποκρύπτει τὸ μυστήριον, καὶ παρέχει τὰς ἀποχρώσας ἐγγυήσεις τῆς προόδου, τῆς κραταιώσεως τοῦ θρόνου, καὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ ἔθνους.

Ἐπιπροσέθη ἤδη ἡ δοκιμή. Τὰ ὄρια τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος ἔλαβον μικρὰν τινα ἔκτασιν διὰ τῆς Ἐνώσεως τῆς Ἐπιτανήσου, χώρας ἀρκούντως

μεμορφωμένης καὶ ἐχούσης τὴν ἱστορίαν τῆς, τοῦς νόμους τῆς, καὶ τὰ ἔθιμά τῆς, ὅλα συμφυῆ καὶ συνάδοντα πρὸς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν. Ὁ τρόπος ἐπομένως καθὼν θέλει προβῆ ἡ ἀφομοίωσις ταύτης μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἐπικράτειαν, θέλει βεβαίως ἀποφασίσει περὶ τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ μέλλοντος ἀμφοτέρων. Ἄν τὰ πράγματα φθάσωσιν εἰς ὁμόθυμον καὶ πρὸς τὰ ἐνωθέντα μέρη εὐάρεστον λύσιν· ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος καὶ τὸ γενικὸν συμφέρον τῆς πολιτείας ἐπικρατήσῃ εἰς τὰ ἀφομοιωτικὰ ἔργα μας· ἂν σεβασθῶσιν ἀμφοτέρωθεν καὶ παραδεχθῶσι τὰ ἀξία σεβασμοῦ καὶ εἰσαγωγῆς εἰς τὰς δύο χώρας διὰ γενικοῦ νόμου, θελομεν ἀδιστακτως καταδειξέει, ὅτι εἴμεθα ἄξιοι οὐ μόνον νὰ διοικήσωμεν ἑαυτοὺς, ἀλλὰ νὰ ἀφομοιωσωμεν καὶ ἐτέρους ἀδελφοὺς ὁμοφύλους.

Συμφέροι δὲ νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἂν ξένα ἔθνη ἐτήρησαν τὴν εὐθειαν ταύτην ὁδὸν πρὸς ἀγρίας φυλάς, κατὰ μείλινα λόγον οἱ Ἕλληνας δὲν θέλουσιν τραπῆ εἰς ἄλλοιαν, προκειμένου λόγου περὶ ὁμοφύλων καὶ πολιτισμένων.

Ἐποψὶς τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῶν δύο

ἄλλοτε κεχωρισμένων πολιτειῶν.

Ἡ γενικὴ ἀφομοίωσις τῆς Ἐπιτανήσου μετὰ τοῦ λοιποῦ Βασιλείου, εἶναι μὲν ἰδέα εὐχρος, καταγοητεύουσα ἴσως τὰ ὄτα τοῦ πλήθους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εὐληπτος καὶ εὐπρόσσιτος εἰς τὴν διάνοιάν του· εἶναι ζήτημα τὸ ὁποῖον περιχλεῖται εἰς ἑαυτὸ ἓνα μὲν καὶ τὸν αὐτὸν λαόν, πλὴν προπολλοῦ πολιτικῶς διστάσεων, καὶ ζῶντα ὑπὸ τὸ κράτος ἀλλοτρίων πολιτειῶν.

σμών, διαφόρων νόμων και εθίμων, και μέχρι τινός αντιθέτου κοινωνικής και οικογενειακής αγωγής. Ένεκα όμως της όποις ενσκει επίβροης ή ιδέα αυτή επί των άπλοϊκών και κούφων ψυχών, κατέστη και όπλον ότε μόν επιθετικόν, ότε δέ άμυντικόν των φατριών, άλλ' ουδέποτε και άντικείμενον έμβριθούς μελέτης και σοβαράς συζητήσεως προς άληθή, έλλογον, και ταχύτεραν αυτής διεκπεραίωσιν.

Άπλαϊ προτάσεις και αντιπροτάσεις, άφρημέ- ναι και άόριστοι έξεσφενδονίζοντο, ως από ήλεκτρικής μηχανής, έντός της Συνελεύσεως, άλλ' άνεπίδεκτοι πρακτικής και γονίμου έφαρμογής, ως είναι πάντοτε τοιαύτης φύσεως αί γυμναϊ θεωρίαι και τά κυήματα του πάθους και της κουφονοίας. Ουδεμία ποτέ κατεβλήθη σπουδαία φροντίς, ουδεμία ειλικρινής σκέψις, ουδέν συντελεστικόν μέτρον προς την όρθήν και όριστικήν λύσιν ζητήματος, τοσοούτον σημαντικού και ένδιαφέροντος την Έπικράτειαν όλην.

Τοιαύτα όμως ζητήματα δέν λύνονται ως από καθέδρας, ή δι' αυτοσχεδίων ξηρών προτάσεων, ούτε είναι έργα του τυχόντος ή κεφαλών έξημμένων. Αυτά καθίστανται άντικείμενα μακροχρονίου έρεύνης και βαθείας σκέψεως άνδρών σοβαρών, έμπείρων και ειδημόνων. Η ιστορία δύο πρό πολλών εκατονταετηρίδων διακχωρισμένων λαών, οίτινες πρόκεινται ν' άφομοιωθώσι, και νά συναπαρτίσωσι ένα μόνον υπό τό κράτος μιας και της αυτής νομοθεσίας, χοήζει τή άληθεία περισσοτέρας προσοχής και μερίμνης, άφ' όσην επιτρέπουν τά αντίθασσα πολιτικά πάθη, ή τά προσωρινά ήμίμετρα των διαπληκτιζομένων φατριών.

Η Έπείανησος κατείχετο μόν και ένυβερνάτο πρό πολλών αίωνων υπό άλλοτριών έθνών, διαδεχο-

μένων κατ' έποχάς συναλλήλως· άλλά άπαντα τά έθνη ταύτα τέκνα του χριστιανισμού, και άνατεθραμμένα κατά μάλλον ή ήττον υπό των ίερών αυτού αρχών, και των ναμάτων έν ταύτῳ της ύβραθεν σοφίας, έφερον μαζή των φυσικῶ τῷ λόγω με τά ίδια αυτών έλαττώματα, και ανάλογα σπέρματα μεταδοτικού και προσδευτικού πολιτισμού. Εισήγαγον θεσμούς, καθιέρωσαν έθιμα, έχορήγησαν έξεις και άφηκαν άναμνήσεις, άτινα όλα, άν και δέν ίσχυσαν νά μεταβάλλωσιν, ή νά εξασθενήσωσι τόν ιδιάζοντα Έλληνικόν χαρακτήρα του κατεχομένου λαού, τάς προγονικάς παραδόσεις του, και τά έθνικά φρονήματά του, ένεντύπωσαν όμως διά της πολυχρονίου διαρκείας, και της κανονικής και δραστηρίου ένεργείας των χρωματισμών τινά εις αυτόν, έρρύθμισαν τήν έξωτερικήν πορείαν του, έδωκαν τύπον και μορφήν Ευρωπαϊκήν εις τήν πολιτείαν του, έξησφάλισαν τά άστυκά δίκαια και τά συμφέροντά του δι' ένωτικής και όμοιομόρφου νομοθεσίας· εις ένα λόγον συνετέλεσαν είτε έκουσίως, είτε άκουσίως εις τήν ανάπτυξιν και μόρφωσιν εκείνην, ήτις ως εκ της ιδιαιτέρας καταγωγής, της ευφυίας και του χαρακτήρός του, παρίστανε μόν και κατά τήν στιγμήν της χειραφεσίας του, ως και πρότερον, ιδιαίτερον λαόν, πλην ουχι και ξένον, άλλά μάλιστα βαδίζοντα διηνεκάς και παραλλήλως προς τόν νέον Ευρωπαϊκόν πολιτισμόν.

Στίφη άπεναντίας πολλών βερβάρων και άγρίων λαών, διήλθον πολλάκις κατά τόν μεσαιώνα τήν πρό μικρού άπελευθερωθείσαν και βασιλευομένην Ελλάδα, έχκαταλείποντα άείποτε όπισθέν των μόνον τόν καπνόν της καταστροφής και έρημώσεώς των. Η Τουρκική τέλος δεσποτεία, ιδρύουσα τό κράτος της, διε-

τήρησεν αὐτὸ ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας, καὶ μετέβαλλε μὲν τὴν ὄψιν τῶν πραγμάτων, οὐχὶ ὁμως καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν αὐτῶν. Δὲν εἶναι ἴδιον τοῦ δεσποτισμοῦ νὰ ἀναπλάττη καὶ βελτιώνη τὸν ἠθικὸν κόσμον.

Λαὸς ἀπολίτευτος καὶ ἀμαθής, ἐχθρὸς ἀμείλικτος τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐμπνεόμενος καὶ διοικούμενος ὑπὸ μόνου τοῦ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ, οὐδὲν ἠθικὸν προσὸν εἶχε νὰ μεταδώσῃ, οὐδὲν φῶς νὰ διαχύσῃ, οὐδεμίαν πολιτικὴν ἀγωγὴν ν' ἀναπτύξῃ εἰς τὸν κατακτηθέντα λαόν. Οὗτος δὲ ἐκὼν ἄκων ὤφειλε νὰ ὑποκύπτῃ καὶ νὰ δέχεται τὰς αὐθαιρέτους θελήσεις, ἧ νὰ συμμορφοῦται μὲ τὰς ἀγρίας δρέξεις τῶν δεσποτῶν του.

Ἄσπλη ἡ ἀνάπλασις καὶ ἡ μορφή, τὴν ὁποίαν οὗτοι εἰσήγαγον, ἔφερε φυσιογνωμίαν βάρβαρον, ἀκίνητον καὶ ὅλως ἀλλοτρίαν ἀπὸ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἡμερον καὶ προσδευτικὴν ἐν τῇ χριστιανικῇ Εὐρώπῃ. Καὶ Ὁργανισμοὶ Διοικητικοί, καὶ ἐγκαθιδρύσεις Ἀρχῶν, καὶ νόμοι ἢ Φιρμάνια, καὶ ἤθη δημόσια καὶ ἰδιωτικά, ὅλα ἦσαν ἀποκλειστικαὶ ὑπαγορεύσεις τοῦ Κορανίου.

Ὁ δεσποζόμενος χριστιανικὸς λαὸς εἶχε μὲν τὴν ἐνδοξὸν ἱστορίαν του, εἶχε τὴν ἱεράν ἀποθήκην τῶν παραδόσεών του, ἐδιοικεῖτο μέχρι τινός κατὰ συγκατάθεσιν μὲ τὰ ἔθιμά του, ἐτρέφετο μὲ τὰς προσδοκίας τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντός του, πλὴν δὲν ἔμενε καὶ πάντῃ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν δεσποτῶν του, οἵτινες ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀπολύτου κυβερνήσεώς των, τὸν ἀπέκλειον ἀπὸ πᾶσαν συμμετοχὴν μετὰ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Τούτου ἐνεκα ὅταν διὰ τῶν ἡρωϊκῶν αὐτεῦ ἀγῶνων, ἐπέτυχε ν' ἀποκατασταθῇ καὶ ἀναγνωρισθῇ ὡς

ἔθνος αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, ἠναγκάσθη νὰ προσδράμῃ πρὸς τε τοὺς Βυζαντινοὺς προπάτοράς του καὶ τὴν πεφωτισμένην Εὐρώπην, ὅπως ἀρυσθῇ ἐξ αὐτῶν τὰς ἀπαιτούμενας γνώσεις καὶ θεσμοθεσίας πρὸς διοργάνωσιν αὐτοῦ, ῥύθμισιν τῆς διαγωγῆς του, καὶ ἀφομοίωσιν βαθμιαίαν μετὰ τοῦ νέου πολιτισμοῦ.

Ἡ νομοθεσία του ἐπομένως, καίτοι εἰς τινα αὐτῆς μέρη ἀναδεικνύει τὴν βαθύνοιαν καὶ ἐμπειρίαν τοῦ σοφοῦ αὐτῆς νομοθέτου, καὶ τείνει ἀδιαλείπτως νὰ ἐξομοιωθῇ μ' ἐκείνην τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, εἶναι εἰσέτι εἰς τὸ σύνολόν της, ἄς τὸ ὁμολογήσωμεν εἰλικρινῶς, κρέμα τι ἢ μίγμα ποικίλων νομοθεσιῶν διαφόρων ἐθνῶν καὶ ἐποχῶν, συναρμολογουμένων κατὰ μᾶλλον ἢ ἥττον μετὰ τῶν ἐγχωρίων ἐθίμων, καὶ τῶν ὁποίων παρήγαγον μέχρι τοῦδε ἀναγκῶν αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀνατροπαὶ τῶν καθεστώτων· εἶναι πολυνομία τις ἢ ποικιλονομία συγκεχυμένη, ἣτις ἀποτελεῖ πραγματικὸν λαβύρινθον. Ἡ ἀρτισύστατος τοῦ ἔθνους ἀποκατάστασις, καὶ οἱ συνεχεῖς κλονισμοὶ του, δὲν ἐπέτρεψαν εἰσέτι εἰς αὐτὸ τὴν καθιέρωσιν νομοθεσίας ὁμοιομόρφου, πλήρους, καὶ ἐνωτικῆς κατὰ τὸν τύπον τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης.

Τοιαύτης οὔσης ἤδη ἐν περιλήψει τῆς καταστάσεως ἀμφοτέρων τῶν ἄλλοτε κερχωρισμένων λαῶν, πᾶσα αὐτῶν ἄμεσος καὶ ἀπόλυτος ἀφομοίωσις, ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσι, πᾶσα ἐξ ἐφόδου κατὰ παρέκτασιν ἐφαρμογὴ τῆς νομοθεσίας τοῦ ἐνός ἐπὶ τοῦ ἄλλου, ἤθελεν εἶσθαι οὐχὶ ἀπλῶς ἀδίκημα καὶ πολιτικὸν ἀτόπημα, ἀλλ' αὐτόχρημα παραφροσύνη, διότι ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐξαλείψῃ τις μονομιᾶς ἢ, κατὰ τὸ δὴ λεγόμενον, μὲ ἐν σύρσιμον γραφίδος, τὸν βίον ἐνός λαοῦ, καὶ ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν δι' ἑτέρου, ὅστις ἡσύχως

καὶ εὐρύθμως νὰ τὸν κινή καὶ τὸν ὀδηγή πρὸς εὐδαιμονέστερον μέλλον.

Ἐάν δὲ νόμος τις ἔπραττε τοῦτο ἀπερισκέπτως καὶ παρατόλμως, οὐ μόνον ἤθελεν ἐγκαθιδρύσει τὴν ἀταξίαν καὶ ὀπισθοδρόμησιν, ἀλλ' ἤθελε καταστρέφει καὶ αὐτὸς ἐαυτὸν διὰ τῶν ἰδίων πραγμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπροτίθετο νὰ βυθίση καὶ κανονίση, διότι ἤθελον διεγερθῆ μετ' ἐριννώδους μανίας αἱ προσκτιθεῖσαι πολυετείς ἔξεις καὶ ἀναμνήσεις, αἱ ἐμπνευσθεῖσαι ὑπ' ἄλλων θεσμῶν δοξασίαι, τὰ παραδοτικὰ ἔθιμα, καὶ τὰ ὑπὸ ἐτέρων νόμων στερεωμένα καὶ διευθυνόμενα συμφέροντα, καὶ διὰ τῶν τριχυμνωδῶν αὐτῶν συγκρούσεων καὶ ἀντιθέσεων, ἤθελον ἀναστατώσει τὴν κοινωνίαν, καὶ καταστήσει αὐτὴν ἐν πέλαγος ἄνευ παραλίων, μίαν ἄβυσσον ἄνευ πυθμένος, καὶ ἐν χάος προκαλοῦν ἄμεσον καὶ νέαν δημιουργίαν.

Νομοθετικὴ τις ἐξουσία, δύναται μὲν νὰ ἐκδώσῃ νόμον ἀντίθετον εἰς τὰ παραδεδογμένα ἔθιμα τῆς κοινωνίας, καὶ ἡ νομοτελεστικὴ Ἀρχὴ νὰ δυνηθῆ ἴσως πρὸς στιγμὴν νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸν διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ ταχέως ἡ κοινὴ γνώμη, ἤθελε τὸν ἀντικρούσει καὶ λάβει τὴν ὑπεροχὴν. Ἴνα καταστῆ σεβαστὸς καὶ στερεὸς νόμος τις, πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπὲρ αὐτοῦ τὴν σιωπηλὴν τοῦλάχιστον παραδοχὴν τοῦ δημοσίου λόγου, ὅστις εἶναι ἡ συγκατάθεσις τῶν καρδιῶν καὶ τῶν πνευμάτων ἄλλως οὔτε βιώσιμος, οὔτε ἐπωφελεῖς εἶναι, ἐντὸς ὀλίγου ἀποθνήσκει.

Τὸ σύστημα τῆς ἐξαιρέσεως ἢ διατηρήσεως θεσμῶν τιῶν ἐν τῇ Ἑπτανήσῳ, εἶναι ὡσαύτως λίαν λελανθασμένον, διότι ἐνῶ τὴν ἀποχωρίζει ἀπὸ τὴν ὀλομέλειαν τοῦ ἔθνους, τὴν διαιρεῖ μεταξὺ παρελθόντος καὶ ἐνεστῶτος, τῆς εἰσάγει τὴν ἀνομοιότητα καὶ

τὴν σύγχισιν εἰς τὴν νομοθεσίαν, καὶ τῆς ὑποτρέφει αἰσθήματα ἀντιπαθείας, ὡς ἐκ τῆς ἀρνήσεως τῆς παραδοχῆς καὶ ἐπεκτάσεως τῶν τελειοτέρων νόμων τῆς εἰς ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Ἔργον λοιπὸν συνετῆς, ἐμπείρου καὶ φιλανθρώπου πολιτικῆς εἶναι καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος, νὰ προβαίη διὰ βημάτων περιεσκεμμένων, καὶ οὐχὶ διὰ μέτρων ἀποτόμων ἢ ἡμιτελῶν. Αἱ τοιοῦτου εἶδους μεταβάσεις καὶ μεταβολαί, ὀφείλου νὰ ἦναι ἢ βαθμιαῖαι καὶ διαδοχικαί, σύμφωνοι πάντοτε μετὰ τὸ γενικὸν πνεῦμα, καὶ ἐξαγόμενα βαθείας ἐρεύνης καὶ λεπτομεροῦς συμπαραβολῆς τῶν δύο νομοθεσιῶν ἢ καθολικαί καὶ συνολικαί, αἵτινες ἴσως ἤθελον εἶσθαι καὶ προτιμότεραι, ἀλλὰ συναρμολογημέναι μετὰ τὰς συνθεσίας καὶ τὰ συμφέροντα ἀμφοτέρων τῶν λαῶν, καὶ εἰς ἀρμονίαν μετὰ τὴν συνειδησίαν τῶν, ὥστε ἀπαρτίζουσαι ἐν σύστημα, ὅσον ἐνεστί πληρὴς καὶ γενικόν, νὰ ἦναι ἀσπασταί παρ' ὅλης τῆς Ἐπικρατείας κατὰ τὴν ἄμεσον ἐφορμογὴν τῶν.

Ἄλλ' οἰοῦνθήποτε ἐκ τῶν μέτρων τούτων ἤθελε καθιερωθῆ ὡς προτιμότερον καὶ καταλληλότερον, ὄφειλε πάντοτε νὰ γίνῃ ἀντικείμενον ἐνδελεχοῦς μελέτης ἀνδρῶν εἰδημόνων, καὶ νὰ ἐπεξεργασθῆ ἐπὶ πολὺν χρόνον. Αἱ παρατάσεις εἰς τοιαύτης φύσεως ἔργα, δὲν εἶναι ποτὲ τόσον ἐπιβλαβεῖς, ὅσον ἀναγκαῖαι. Ἡ βραδύτης ἀνταμείβεται πάντοτε πλουσιοπαρόχως ἐκ τῆς τελειοτέρας τῶν πραγμάτων κατασκευῆς, ἐνῶ ἡ ταχύτης ἔχει συνήθως ὡς ἀμοιβὴν τὴν μεταμέλειαν, τὴν ἀπότισιν τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἐργασίας, ἧτις συνεπάγει πολλάκις καὶ βραδυπορίας καὶ ἀκαταλογίστους ζημίας: propter peccata veniunt adversa.

Ἡ Συνέλευσις καὶ ἡ διαδεχθεῖσα αὐτὴν κυβέρνησις μεγάλως ὠλιγόωρησαν, καὶ ἀπώλεσαν καιρὸν πολῦτιμον, διότι ὤφειλον ἀνέκαθεν νὰ συστήσωσι πολυμελῆ Ἐπιτροπὴν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἄλλοτε διακεχωρισμένων Ἐπικρατειῶν, καὶ ἀπαρτιζομένην ὑπὸ ἀνδρῶν ἀποκλειστικῶς νομομαθῶν, καὶ διακεκριμένων, διὰ τε τὰς ἐπιστημονικὰς θεωρίας καὶ τὰς πρακτικὰς γνώσεις, οἵτινες λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, ἀναδιφῶντες καὶ βασιανίζοντες τὰς δύο νομοθεσίας, ἀντιπαραθέτοντες καὶ ἐκμελετώντες τοὺς νόμους διὰ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν διδαγμάτων τῆς πείρας, σταθμίζοντες καὶ συναρμολογοῦντες αὐτοὺς διὰ τῆς ὑψηλῆς διανοίας των καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεώς των μετὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν τῶν δύο λαῶν κατάστασιν, νὰ παρασκευάζωσι τὴν ὕλην, καὶ νὰ χωρηγῶσιν εἰς τὴν κυβέρνησιν ἢ τὴν Βουλὴν πᾶσαν εὐκολίαν πρὸς βαθμιαίαν καὶ ταχυτέραν λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς ἀφομοιώσεως, — ἢ ἄλλως νὰ φθάσωσιν εἰς τελικόν τι συμπέρασμα, τὸ ὁποῖον νὰ ἐγκλείη εἰς ἑαυτὸ τὸ σύνολον τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν κατὰ τὰ ἐνόητα συστηματικωτέραν καὶ μᾶλλον ὁμοιόμορφον νομοθεσίαν δι' ὅλην τὴν Ἐπικράτειαν.

Ἐν τούτοις οὐδὲν τοιοῦτον ἢ ἕτερον σπουδαῖον μέτρον ἐλήφθη μέχρι τοῦδε πρὸς λύσιν οἰανδήποτε, ἢ παρασκευὴν τοῦλάχιστον τῆς λύσεως ζητήματος ἐπὶ τοσοῦτῳ ἐνδιαφέροντος τὴν ὀλομέλειαν τοῦ ἔθνους. Ὅφειλομεν ὅμως ἀμερολήπτως κρίνοντες, ν' ἀποδώσωμεν καὶ μέρος τῆς ἐλλείψεως ταύτης, εἰς τὸ ἔκρυθμον καὶ λίαν ἀνώμαλον τῶν περιστάσεων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φυσικὴν δυσχέρειαν τοῦ ἀντικειμένου. Ὅπως δὴποτε ὅμως, ἀνάγκη ἦτο νὰ δοθῆ τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας, καὶ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας προ-

σεκλήθη ἤδη ν' ἀσχοληθῆ ἐπὶ τοῦ προκειμένου, καὶ νὰ κάμῃ τὴν ἐναρξιν ἐκ τῆς Δικαστικῆς ἀφομοιώσεως.

Τὸ δὲ ἀρμόδιον Τμῆμα πρὸς τὸ ὁποῖον παρεπέμφθη ἡ ἐγγραφὸς πρόσκλησις τοῦ Ὑπουργείου, ἐπελήφθη αὐτῆς μετὰ ζῴηροτάτου ἐνδιαφέροντος, καὶ ἀναλογιζόμενον τὴν σπουδαιότητα καὶ εὐρύτητα τοῦ ἔργου, τὸν στενὸν αὐτοῦ σύνδεσμον μετὰ τοῦ γενικοῦ ζητήματος, καὶ τὴν ὁποίαν εἶχε νὰ κάμῃ ἐξέτασιν καὶ βάσανον τῶν δύο νομοθεσιῶν, ὅπως φθάσῃ εἰς ἐξαγόμενα ἔλλογα, δίκαια καὶ τελεσφόρα, ἔκρινε δέον, πρὶν ἢ προβῆ εἰς τὰς ἐργασίας του, ν' ἀπευθύνῃ προφορικὴν καὶ ἐγγραφὸν ἐπερώτησιν πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, ἵνα ἀποφανθῆ, ἂν καὶ αὐτὸ συνεμερίζετο τὴν ιδέαν του, καὶ ἂν ἐνόμιζεν ὅτι τὸ ἔργον, ὄφειλε νὰ προχωρῆ πρὸς τε τὴν Δικαστικὴν ἢ τὴν γενικὴν ἀφομοίωσιν δι' εἰσαγωγῆς κατὰ παρέκτασιν τῆς Ἑλληνικῆς νομοθεσίας εἰς τὴν Ἑπτάνησον, ἢ μᾶλλον δι' ἀντιπαραθέσεως τῶν δύο νομοθεσιῶν, δι' ἐκλογῆς ἐξ αὐτῶν τῶν καταλληλοτέρων καὶ ὀρθοτέρων διατάξεων, καὶ διὰ παρασκευῆς καὶ συντάξεως γενικοῦ νόμου πρὸς βαθμιαίαν ἢ ἄμεσον καὶ συνολικὴν ἐφαρμογὴν εἰς ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης, ἀπεφάνητο ὅτι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἦτο πάντῃ ἐλεύθερον νὰ ἐκλέξῃ οἰανδήποτε ὁδόν, καὶ νὰ προβῆ διὰ τοῦ καταλληλοτέρου καὶ ὠφελιμωτέρου τρόπου εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν, τοῦ ὁποῖου προσεκαλεῖτο νὰ τελέσῃ ἔργου. Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ἣτις ἠσπάζετο τὴν ιδέαν, ἣν εἶχε πρῶτος προτείνει ὁ ὑποφαινόμενος, τὸ ἀρμόδιον Τμῆμα, ἀνέλαβε τὸ ζήτημα, καὶ ἔκαμεν

ἐναρξιν ἐκ τῆς συμπεραβολῆς τοῦ Δικαστικοῦ Ὄργανισμοῦ ἀμφοτέρων τῶν Ἐπικρατειῶν, ἀλλὰ δὲν συνεφώνησε καὶ πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ γενικοῦ νόμου ἢ πλειονότης αὐτοῦ ἀπεδέξατο τὴν κατὰ παρέκτασιν ἀφομοίωσιν μὲ τινὰς μόνον ἐξαιρέσεις.

Τὸ ἐν τῷ Συμβουλίῳ εἰσαχθὲν παρὰ τοῦ Τμήματος νομοσχέδιον, περὶ τῆς καὶ ἐν τῇ πρώτῃ Ἰονίῳ πολιτεία ἐφαρμογῆς τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ περιεχομένων ἐξαιρέσεων, ὡς καὶ τὸ ἕτερον ἐξ αὐτοῦ ἀναπόσπαστον νομοσχέδιον περὶ τροπολογίας ἄρθρων τινῶν τοῦ ῥηθέντος Ὄργανισμοῦ, μᾶς ἀπαλλάττουσιν ἀπὸ πᾶσαν περαιτέρω ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀναλυτικὴν καὶ λεπτομερῆ ἐξέτασιν, διότι ἀναπληροῦται τὸ κενὸν τοῦτο ὑπὸ τῶν ἰδιαιτέρων ἐκθέσεων τοῦ Τμήματος.

Διαφωνοῦμεν μὲν ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ τρόπου τῆς ἀφομοιώσεως, τὴν ὁποίαν ἡμεῖς ἐπροτεῖναμεν καὶ μέχρι τοῦδε ἀνεπτύξαμεν, ἀλλὰ καθ' ὅλας τὰς λοιπὰς διατάξεις ἀμφοτέρων τῶν νομοσχεδίων, εἴμεθα ἐν γένει σύμφωνοι. Ἐνῶ δὲ γνωματεύομεν κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ νομοσχεδίου, τοῦ ἀφορῶντος τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δικαστικοῦ τῆς Ἑλλάδος Ὄργανισμοῦ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ Ἰονίῳ πολιτεία, ἀποφαινόμεθα συνάμα ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἑτέρου, τοῦ περιέχοντος τὰς τροπολογίας, ὡς καὶ ὑπὲρ τῶν κατὰ μέρος ἐν γένει διατάξεων ἀμφοτέρων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Ὀκτωβρίου 1865.

Ὁ Σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας
ΠΑΙΑΣ ΖΕΡΒΟΣ ΙΑΚΩΒΑΤΟΣ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ Κ. ΜΑΙΝΤΕΝΟΝ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΔΟΥΚΙΣΣΑΝ ΤΗΣ ΒΟΡΓΟΝΙΑΣ (1700).

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης δύναται τις νὰ ἀρυσθῇ οὐ μόνον ἰδέας ὑψηλῆς ἠθικῆς, καὶ μαθήματα σπουδαίων συζυγικῶν καθηκόντων, ἀλλὰ καὶ γνώσεις βαθείας πολιτικῆς. Ἐν αὐτῇ ἀνακαλύπτει πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁποῖα τις εἶναι ἢ παρὰ πολλῶν διαφημιζομένη εὐδαιμονία τῶν Αὐλῶν, τίνα πάθη ἐντὸς αὐτῶν ἀναπτύσσονται, καὶ πόσον ὀφείλουν νὰ ᾔναι προσεκτικοὶ οἱ Ἠγεμόνες, πρὸς τοὺς ὁποίους εἶναι ἐμπιστευμένοι αἱ τύχαι τῶν λαῶν. Ἄς ἀκούσωμεν τὰς πρὸς τὴν Δούκισσαν παραινέσεις, τῆς νέας ταύτης Ἀσπασίας.

» Μὴ περιμένῃς ποτὲ τελείαν εὐδαιμονίαν· τοιαύτη δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἂν ὑπάρχη, δὲν εὐρίσκεται εἰς τὰς Αὐλάς.

» Ἐχει καὶ τὸ μεγαλεῖον τὰς πικρίας του, καὶ συχνάκις πολὺ σκληροτέρας ἀπὸ τὰς τῶν ἰδιωτῶν· εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον συνειθίζομεν εἰς τὰς θλίψεις, ἀλλ' εἰς τὰς Αὐλάς δυσκόλως υποβαλλόμεθα εἰς αὐτάς.

» Τὸ φύλλον σου εἶναι ἀκόμη μᾶλλον ἐκτεθειμένον εἰς τὸ νὰ ὑποφέρῃ, διότι διατελεῖ πάντοτε ὑπὸ ἐξάρτησιν ἢ παρὰ τοῦ ἀνδρός σου ὅμως αὐτὴ ἐξάρτησις ὀδέποτε πρέπει νὰ σὲ λυπῇ καὶ νὰ σὲ ταπεινώνη, ὡς καὶ πᾶσα ἑτέρα διατεταγμένη ὑπὸ τῆς Θεῆς Προνοίας· θεωρεῖ τὸν Κ. Δούκα ὡς τὸν καλλίτερον φίλον σου καὶ τὸν μόνον ἐμπιστόν σου· δέχου τὰς

συμβουλὰς του καὶ χορήγει εἰς αὐτὸν τὰς ἰδικὰς σου·
εἰσὲ ἀμφότεροι μία ψυχὴ καὶ μία καρδιά.

» Μὴν ἐλπίζης ὅτι ὁ δεσμός σας θὰ ᾔηται κοθόλα
εὐτυχής· τὰ καλῆτερα συνοικέσια εἶναι ἐκεῖνα εἰς τὰ
ὁποῖα ὑποφέρει τις ἐκ διαλειμμάτων μετὰ πραότητος
καὶ ὑπομονῆς· οὐδέποτε ὑπῆρξαν τοιαῦτα ἄνευ δυσα-
ρεσκειῶν.

» Ἔσο ἀγαθὴ καὶ εὐχαρὶς ἄνευ ἐπιδείξεως· ὑπό-
μενε τὰς ἐλλείψεις τοῦ Ἰμεναίου, ἐκεῖνας τοῦ ἰδιώ-
ματος καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνδρός σου, ὡς καὶ
τὴν διαφορὰν τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν κλίσεων αὐτοῦ.
Σὺ ὀφείλεις νὰ ὑποτάσῃσαι, διότι ὑποτασσομένη εἰς
τὸν Κ. Δοῦκα τῆς Βοργονίας, θέλεις δεσπόζει ἐπ' αὐ-
τοῦ· ἀναδέχου μᾶλλον σὺ τὰ πάντα, καὶ ποτὲ μὴν
ἐπιβαρύνῃς αὐτόν.

» Μὴν ἀπαιτῆς τὴν αὐτὴν φιλίαν, τὴν ὁποίαν σὺ
ἠθελῆς αἰσθάνεσαι· οἱ ἄνδρες εἶναι συνήθως ὀλιγώτε-
ρον τρυφεροὶ ἀπὸ τὰς γυναῖκας, καὶ ἠθελῆς εἶσαι δυ-
στυχὴς ἐὰν ἦσουν λίαν ἄβρὰ πρὸς τὴν φιλίαν, αὕτη
εἶναι ἐμπόριον εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν πάντοτε νὰ
συνεισφέρωμεν ἐκ τοῦ βαλαντίου μας.

» Ἰκέτευε τὸν Θεὸν ἵνα σὲ ἀπαλλάτῃ ἀπὸ τὸ
πάθος τῆς ζηλοτυπίας. Μὴν ἐλπίζης ὅτι θέλεις μετα-
βάλλει τὸν ἄνδρα σου διὰ τῶν θρήνων, τῶν θλίψεων
καὶ τῶν ἐλέγχων, ἀλλὰ διὰ μόνῃς τῆς ὑπομονῆς
καὶ τῆς πραότητος. Ἡ ἀνυπομονησία σκληρύνει καὶ
ἀπαλλοτριώνει τὰς καρδίας· ἡ γλυκύτης τὰς μαλάσ-
σει· θυσιάζουσα τὴν θέλησίν σου, μὴν ἀπαιτῆς ὁ-
μοίαν θυσίαν καὶ ἐκ μέρους τοῦ συζύγου σου· οἱ ἄν-
δρες εἶναι μᾶλλον προσκολλημένοι εἰς αὐτὴν ἀπὸ
τὰς γυναῖκας, διότι ἀνατρέφονται μὲ ὀλιγωτέρους
περιορισμούς· αὐτοὶ εἶναι φύσει δεσποτικοί. Ἐπιδιώ-

κουν μὲν τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὰς ἀ-
παγορεύουν εἰς τὰς γυναῖκας· μὴν ἐρωτᾶς ἂν τὰ δί-
καιά των εἶναι βᾶσιμα· ἀρκεῖ ὅτι εἶναι στερεωμένα·
αὐτοὶ εἶναι οἱ δεσπότες, καὶ ὀφείλομεν νὰ τοὺς ἀνε-
χώμεθα, καὶ εὐαρέστως νὰ ὑποτασσώμεθα εἰς αὐτούς.

» Ὡμίλει, γράφε, καὶ πράττε, ὡς νὰ εὐρίσκεσο
ἐνώπιον ἀπείρων μαρτύρων· πίστευε ὅτι τάχιον ἢ
βράδιον τὰ πάντα ἀποκαλύπτονται· ἡ γραφὴ ὁμῶς
εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνος.

» Μὴν ἐμπιστευθῆς εἰς τινὰ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον
ἀποκαλυπτόμενον δύναται νὰ σὲ βλάψῃ· γίνωσκε ὅτι
καὶ τὰ μᾶλλον ἀπόρρητα, διαμένουν μόνον τοιαῦτα
ἐπὶ τινα καιρὸν, καὶ ὅτι δὲν εἶναι τόπος τόσον ἀκρι-
τόμυθος, ὅσον αἱ Αὐλαί, ἂν καὶ τὰ πάντα ἐνεργούν-
ται ἐνταῦθα μυστυριωδῶς.

» Ἀγάπα τὰ τέκνα σου καὶ ἐπιτήρει αὐτὰ συ-
νεχῶς· αὕτη εἶναι ἡ μᾶλλον ἐντιμὸς ἀσχολία, τὴν
ὁποίαν μία Ἡγεμονίς, ὡς καὶ πάσα ἑτέρα γυνή, δύνα-
ται νὰ ἔχῃ· ρίψε ἐντὸς τῶν καρδιῶν των τὰ σπέρματα
ὅλων τῶν ἀρετῶν, καὶ παραινῶσα αὐτὰ, μὴ λησμο-
νῆς, ὅτι ἐκ τῆς καλῆς ἀγωγῆς των ἐξαρτᾶται ἡ εὐ-
δαιμονία ἑνὸς λαοῦ, ὅστις εἶναι ἄξιός τῆς ἀγάπης
τῶν Ἡγεμόνων του. Ἔσο εὐπρόσιτος πρὸς πάντας
κατὰ τὸ εὐπρεπὲς τῆς θέσεώς σου· τὸ ἀπρόσιτον τῶν
Ἡγεμόνων ἀποκρούει τὴν ἀγάπην τῶν λαῶν.

» Ἀποσχοράκιζε, ὅσον δύνασαι, τὴν κενοδοξίαν,
τὴν ἀκοσμίαν, τὴν πολυτέλειαν, καὶ πολὺ μᾶλλον
τὰς συκοφαντίας, τὰς κακολογίας, τὰς προσβλητικὰς
ἀστειότητας, καὶ πᾶν ὅ,τι εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὴν
ἀγάπην.

» Μὴν ἀναδέχεσαι κἀνεὸς τὰ πάθη· εἰς σὲ ἀνή-
κει νὰ τὰ μετριάζῃς καὶ οὐχὶ νὰ τὰ παρακολουθῆς.

θεώρει ὡς ἀληθινοὺς φίλους σου, ὅσους σοὶ ἐμπνέουν πάντοτε τὴν γλυκύτητα, τὴν εἰρήνην, καὶ τὴν συγχώρησιν τῶν ὑβρεων — φοβοῦ δὲ κατ' ἀντίθετον λόγον, καὶ μὴ διδῆς ἀκρόασιν πρὸς ὅσους προσπαθοῦν νὰ σ' ἐρεθίσουν κατὰ τῶν ἄλλων, ὑπὸ οἰονόηποτε ἐποψιν ζήλου ἢ ἐτέρου λόγου, ἤθελον καλύπτει τὰ σχέδιά των καὶ τὰ πάθη των.

» Ἐσο δὺςπιστος πρὸς τοὺς ἰδιοτελεῖς, φιλοδοξούς, ματαίους, καὶ ἐκδικητικοὺς ἀνθρώπους· ἡ σχέσις των δὲν δύναται, εἰμὴ νὰ σὲ βλάβῃ· ἔσο πάντοτε δικαία· πράττει εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ φοβῆσαι ποτὲ τὴν ἀντιπράξιν· χορήγει ἀείποτε καλὰς συμβουλάς, εἰάν ἔχῃς τὸ θάρρος νὰ χορηγήῃς. Ὑπερατιπίζου τοὺς ἀπόντας, καὶ μὴ κατηγορῆς τινα. Σοὶ ἐπαναλαμβάνω προσέτι νὰ μὴν ἀναιγνύεσαι εἰς τὰ πάθη τῶν ἀλλοτρίων, διότι θελεῖς μὲν εἶσαι ἤττον ἀρεστὴ πρὸς αὐτοὺς ὅταν εὐνοῶνται, ἀλλὰ μετὰ τὴν πτώσιν των θέλουν μᾶλλον σὲ ὑπολήπτονται. Μία Ἡγεμονίς δὲν πρέπει ποτὲ νὰ φατριάζῃ, ἀλλὰ νὰ συνεργῇ πάντοτε πρὸς τὴν συμφιλίωσιν. Θυσίαζε ὅλας τὰς ἀρετὰς σου χάριν μόνον τοῦ Θεοῦ.

» Ἀγάπα τὸ κράτος σου, ἀγάπα τὴν εὐγένειαν, ἥτις εἶναι τὸ ὑποστήριγμα τοῦ λαοῦ· προσάτει τὰς ἐξοχὰς ἀναλόγως τῆς ὁποίας ἐξασκεῖς ἐπιβροχῆς, καὶ ἀνακούφιζε αὐτάς ὅταν δύνασαι· ἀγάπα τοὺς ὑπηρέτας σου, δδήγει αὐτοὺς πρὸς τὴν θεοσέλειαν, ἀξήσον μὲν τὴν περιουσίαν των, πλὴν οὐδέποτε ὑπὲρ τὸ δέον μεγάλην· μὴν ὑποτρέφῃς οὔτε τὴν ματαιοδοξίαν των, οὔτε τὴν φιλαργυρίαν των· ἡ φρόνησίς σου ἄς περιορίζῃ τὰς ἐπιθυμίαις των ἐντὸς τῆς μετρίότητος, τὴν ὁποίαν ὤφειλον αὐτοὶ νὰ ἔχωσιν.

» Ἐὰν προστατεύῃς τινὰ γνώριμόν σου, μὴ λη-

σιμονῆς ὅτι ἴσως ὀδίκεις ἄλλον ἄνδρα ἐντιμον, πρὸν ὁποῖον δὲν γνωρίζεις. Μὴν ἦσαι ἀπληστος πρὸς τὰς ἡδονάς, συνείθισαι νὰ ζῆς καὶ ἀνευ αὐτῶν, καὶ ἐξαιρέτως ἐν τῇ θέσει σου, ἥτις εἶναι θέσις περιορισμοῦ καὶ βασάνων.

» Εἰς τοὺς Ἡγεμόνας ἐμπνέεται συνήθως μόνη ἡ ἀρχὴ τῆς ὑποκρίσεως· αὕτη εἶναι ψευδής, καὶ τοὺς ὠθεῖ εἰς μεγάλα ἀτοπήματα.

» Μὴ παρατύρεσαι ἀπὸ τὰς ἐσωτερικὰς ἀνησυχίας σου· οἱ ἄνθρωποι ἔχουν πάντοτε τὰ βλέμματα ἐπὶ τῶν Ἡγεμόνων· οὗτοι λοιπὸν πρέπει νὰ φαίνωνται ἐξωτερικῶς γλυκεῖς, ὅμοιοι καὶ μετρίως εὐθυμοί. Ἐν τούτοις δείκνυε ὅτι εἶσαι ἀξία τῆς φιλίας. Ἀσθενεῖ τις φίλη σου; μὴ κρύψῃς ποσῶς τὴν ἀνησυχίαν σου — ἀποθνήσκει; δεῖξε τὴν θλίψιν σου. Ἐσο εὐαίσθητος εἰς τὰς παρακλήσεις τῶν δυστυχῶν. Ὁ Θεὸς σ' ἔκαμε νὰ γεννηθῆς εἰς τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν περιωπὴν, ἵνα σοὶ δώσῃ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἦσαι πρὸς ὅλους εὐεργετικὴ. Ἡ ἀληθὴς ἀποζημίωσις τῶν πόνων καὶ δυσαρεσκειῶν σου δι' ὅσας πράττης ἀγαθοεργίας, εἶναι ἡ ἐξουσία, τὴν ὁποίαν ἔχῃς τοῦ νὰ ὑπηρετῆς τοὺς ἄλλους, καὶ ν' ἀποκαταστήσῃς αὐτοὺς εὐδαίμονας.

» Ἐσο συγκαταβατικὴ πρὸς τοὺς ἀπαιτοῦντας τὰς χοριτοδοσίας σου, ἀλλὰ μὴν ἦσαι ἐνοχλητικὴ πρὸς ὅσους τὰς διανέμῃς ἢ τὰς λαμβάνουν. Μὴν ἀναμιγνύεσαι εἰς βραδιουργίας οἰονόηποτε συμφέρον ἢ δόξα ἤθελε σοῦ προκύπτει ἐξ αὐτῶν· ἀγάπα τοὺς γονεῖς σου, ἀλλ' ἢ Γαλλία ἄς ἦναι ἡ μόνη πατρίς σου. Ἡ Γαλλία δὲν θέλει σὲ ἀγαπήσει, εἰμὴ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδικῆς σου ἀγάπης.

» Πρόσεχε ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔχεις κλίσιν πρὸς τὰς

ἀστειότητος· τὸ πολὺ πνεῦμα ταπεινώνει, ὅσους ἔχουν ὀλίγον. Οἱ ἀστειστοὶ διεγείρουν τὴν ἀποστροφὴν τῶν περισσοτέρων, καὶ ἴσως τὴν περιφρόνησιν τῶν σοφῶν ἀνθρώπων. »

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΓΝΩΜΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

Διαλαβόντες ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Αἴνου Τόμῳ περὶ τῆς Γνωμικῆς ἢ Γνωμολογικῆς σοφίας τῶν Ἰνδῶν, ἐπιλαμβανόμεθα ἤδη ἐν τῷ παρόντι καὶ περὶ τῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὅπως ἐκ τῆς ἀντιπαραθέσεως ἀμφοτέρων διαγινώσκειται ἡ διαφορὰ ἢ ὁμοιότης αὐτῶν. Παραλείποντες ὅμως, ὡς μᾶλλον κοινὰς, τὰς γνωμολογίας τοῦ Θεόγνιδος, Σόλωνος καὶ λοιπῶν, θέλομεν περιορισθῆ, ὡς ἤττον γνωστὰς, εἰς τὰς τῶν τριῶν Τραγῳδοποιῶν Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου, τὰς ὁποίας συνελέξαμεν ἐκ τῶν διασωθέντων αὐτῶν δραμάτων, καὶ παραφράσαντες ἢ σχολιάσαντες αὐτὰς, τὰς κατετάξαμεν εἰς ἓν Πόνημα κατὰ δρᾶμα ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Ἄ δ ἄ μ α ν τ ε ς. Ἐκ τούτων θέλομεν ἀνθολογήσει καὶ καταχωρίσει τινὰς ἀφοῦ προτάξωμεν τὸν Πρόλογον, ὃν προετάξαμεν εἰς τὴν ὅλην αὐτῶν Συλλογὴν.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Οἱ ὁπωσδήποτε συνελθόντες πρῶτοι ἄνθρωποι εἰς κοινωνίαν, ἀμαθεῖς βεβαίως καὶ ἀπλοῖκοι, ὠδηγοῦντο μὲν καταρχὰς καὶ εἰς τὰς διαφόρους πράξεις τοῦ βίου

τῶν ὑπὸ μόνων τῶν φυσικῶν αὐτῶν φώτων· πλὴν ἢ προχωροῦσα ἡλικία τῶν, ἢ παρέλευσις τοῦ χρόνου, αἱ πολυειδεῖς σχέσεις, καὶ ἢ συνεχῆς ἐπὶ τῶν ἠθικῶν καὶ φυσικῶν φαινομένων παρατήρησις, θυγάτηρ τῆς περιεργείας, διεμόρφονον ἔτι μᾶλλον αὐτοὺς, ἠΰξανον βαθμηδὸν τὰς πρακτικὰς γνώσεις, καθίστανον ἀσφαλεστέρας τὰς κρίσεις, καὶ καθιέρονον τὰς σοφὰς ἐκείνας ῥήσεις τῆς μακρᾶς αὐτῶν πείρας, ἐξ ὧν διαδοχικῶς κατήρτιζον τὸν ἄγραφον μὲν, πλὴν ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων ἐγγαραγμένον ἠθικὸν καὶ πολιτικὸν κώδικα, ὅστις ἐρρύθμιζεν εὐστοχώτερον καὶ ἐντελέστερον τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον αὐτῶν βίον. Ἐντεῦθεν ἔλαβεν ἑναρξιν ἡ Γνωμικὴ ἢ Γνωμολογικὴ φιλοσοφία, ἣτις εἶναι καὶ ἡ πρώτη σοφία τῶν ἐθνῶν.

Αὐτὴν ἀπαντῶμεν εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος τοῦ ὁποίου τὰ ἱερὰ βιβλία διακοσμοῦνται καὶ καταπλουτίζονται ἐκ τῶν πολυτίμων Παροιμιῶν (καὶ τῆς Θείας Σοφίας τοῦ Σολομῶντος· αὐτὴν ἀναγινώσκομεν καὶ εἰς τὰ λοιπὰ Ἀσιατικὰ ἔθνη, τοὺς Πέρσας, τοὺς Σίννας καὶ τοὺς Ἰνδοὺς. Ὁ Ζωροάστρης, ὁ Κομφύκιος καὶ ὁ βασιλεὺς Βατριχάρης εἶναι τύποι τοιαύτης παροιμιακῆς σοφίας· αὐτὴν ἀνακαλύπτομεν καὶ εἰς τὴν ἱεροσοφίαν τῶν Αἰγυπτίων, ἐξ ἧς ἐδιδάχθη καὶ ὁ Μωϋσῆς. « Καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς πάση σοφίᾳ Αἰγυπτίων. » Αὐτὴν τέλος παρατηροῦμεν καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον ἔθνος, περὶ ἧς ἤδη πρόκειται. Πρακτικὴ καὶ εἰς τοῦτο, ἀποφθεγματικὴ, παροιμιώδης καὶ λίαν παιδευτικὴ, κύριον εἶχε σκοπὸν νὰ κανονίσῃ τὸν ἀτομικὸν βίον, νὰ διδάξῃ τὴν πολιτείαν, καὶ νὰ ἠθικοποιήσῃ ἅπασαν τὴν κοινωνίαν. Μεταγενεστέρως ἔλαβε καὶ τὸν ἐπιστημονικόν.

Ὡς ἐκ τῆς ἰσχυρᾶς ὅμως καὶ πλαστουργικῆς φαν-

τασίας τῶν πρωτοτόνων ἐκείνων ἐποχῶν, ἢ γνωμο-
λογική αὐτῆ σοφία, καλύπτεται κάποτε καὶ μὲ ἄλλη-
γορίαι, ὡς οὕτω περιβάλλοιτο, κατὰ Διονύσιον τὸν
Ἀλικαρνασέα, καὶ ἐπροσωποποιῶντο διὰ τῆς Θεογο-
νίας καὶ Κοσμογονίας αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως. « ὅτι
» οἱ μὲν ἐπιδεικνύμενοι τὰ τῆς φύσεως ἔργα δι' ἄλ-
» ληγορίας. » Πρῶτοι δὲ πατέρες τῆς γνωμολογικῆς
καὶ ἀλληγορικῆς ταύτης σοφίας, ἐχρημάτισαν ὁ Ὀ-
μήρος καὶ ὁ Ἡσίοδος.

Ὁ μὲν Ὀμήρος ἐναπέριε παντοῦ ἐν τῇ Ἰλιάδι
πολλάς καὶ διδακτικότητας ῥήσεις γνωμικῆς σοφίας
πλην τὸν ὀρισμὸν ταύτης, δι' οὗ ἀλληγορικῶς δια-
λύει τὴν πυκνὴν τῶν ὀφθαλμῶν (ἦτοι τῆς διανοίας)
δέχλην, καὶ χορηγεῖ εἰς αὐτοὺς τὸ φῶς τῆς διαγνώ-
σεως, ἀνακεφαλαιώνει σχεδὸν εἰπεῖν, ὡς παρατηρεῖ
καὶ ὁ σοφὸς Δεγερανδῶ, ἐν τῇ ἀπαντήσει τῆς Ἀθη-
νῆς πρὸς τὸν Διομήτην, ἐπικαλούμενον αὐτὴν εἰς τὸ
Ε'. τῆς Ἰλιάδος.

« Ἀχλὺν δ' αὐτοὶ ἀπ' ὀφθαλμῶν ἔλον, ἢ πρὶν ἔπειν,

» Ὅρ' εὖ γινώσκεις ἡμῖν ἦδὲ καὶ ἄνδρα. »

Ἐν δὲ τῇ Ὀδυσσεΐ, ἐν ἣ πιστῶς καὶ ἀφελῶς διαζώ-
γραφίζει τὰ ἦθη, καὶ τὰς ποιήλας τοῦ ἀνθρωπίνου
βίου περιπετείας, διαχέει καὶ ἀφθονον πλοῦτον σοφω-
τάτων γνωμῶν, δι' ὧν παρέχει καὶ γόνιμον κείμενον
ἠθικῶν μελετῶν.

Ὁ δὲ Ἡσίοδος ἐνῶ ἐν τῇ Κοσμογονίᾳ του καὶ τῇ
Θεογονίᾳ τόσας περιλαμβάνει ἀλληγορίας, καὶ προ-
σωποποιεῖ τὸν νοῦν, τὴν διάνοιαν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ
Θεοῦ εἰς τὸν Ἐρωτα, γονιμοποιῶντα τὸ Χάος καὶ
δημιουργοῦντα ἐξ αὐτοῦ τὰ πάντα, εἰς τὰ Ἔργα καὶ
τις Ἡμέρας του, μᾶς κληροδοτεῖ εὐδαιμονίας καὶ
εὐδουλίας· καθάρει γνωμολογικῆς σοφίας.

Τινὲς πιστεύουν ὅτι καὶ οἱ μυσταγωγούμενοι εἰς
τὰ Ἐλευσίνα μυστήρια, ἐκτὸς ψυχολογικῶν καὶ θεο-
λογικῶν τινῶν θεωριῶν, ἐμάνθανον προσέτι καὶ τοιοῦ-
του εἴδους γνώμας, διότι ἡ διδάσκουσα αὐτὰς θρη-
σκεία, ἐπρέσβευεν ὅτι ἅπασι ἐγγραγοῦνται ἐν τῇ ἀν-
θρωπίνῃ καρδίᾳ, διέμενον πλέον ἀνεξίτηλον ἐν ὅλῳ τῷ
βίῳ, καὶ ὠδήγουν πάντοτε τὸν ἀνθρώπον εἰς τὸ ὀρ-
θῶς φρονεῖν καὶ καλῶς πράττειν.

Ἡ γνωμολογικὴ ὁμῶς αὐτῆ φιλοσοφία βραδύτε-
ρον ἔτι μάλλον ἐγενικεύθη, καὶ καλλιεργούμενη ὑπὸ
τῶν μεγαλοφρονετέρων πνευμάτων, ἐξήσκησε καὶ μεγί-
στην ἐπίδρασιν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως
τοῦ ατόμου καὶ τῆς κοινωνίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς συν-
τάξεως τῆς νομοθεσίας τῶν πολιτειῶν, διότι τινὲς
ἐκ τῶν γνωμικῶν φιλοσόφων ἐχρημάτισαν καὶ νομο-
θέται· ἔνεκα τούτου ὁ Βρούκειος ὀνόμαζεν αὐτὴν καὶ
πολιτικὴν φιλοσοφίαν, καθὼ νομοθετοῦσαν καὶ ἀγο-
λουμένην ἐν γένει καὶ περὶ τοῦ ἀστικῶ βίου. Ὁ δὲ
Ὀράτιος ἀνακεφαλαιῶντων αὐτὴν εἰπὼν τῶν ἐπομένων
στίχων λέγει, ὅτι ἡ σοφία αὐτῆ διεκρινέποτε τὰ ἰδι-
ωτικά ἀπὸ τὰ δημόσια, καὶ τὰ ἱερά ἀπὸ τὰ κοσμικά,
ἀπηγόρευε τὸν κρινόν καὶ ἄστατον γάμον, ἐσύστρε-
τὴν νόμιμον συζυγίαν, ἐδίδαξε τὴν οἰκοδομὴν τῶν πό-
λεων καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν, ὡς καὶ τὴν
ἐπὶ πινάκων ἐγγραφὴν τῶν νόμων.

« Fuit haec sapientia quoniam

» Publica privatis securare, sacra profanis.

» Conubitu prohibere vago, dare jura maritis,

» Oppida moliri, leges incidere ligno. »

Τοιαύτη ἦτον ἡ εὐεργετικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ δι-
δασκαλία τῶν γνωμικῶν φιλοσόφων, τῶν ὁποίων οἱ
ἐμπρανεστέροι ἦσαν οἱ ἐπιτά τῆς Ἑλλάδος σοφοί, καὶ

οἱ σύγχρονοι τούτων, ὡς ὁ ἐκ Σύρου Φερικύδης καὶ ὁ μαθητὴς τούτου Πυθαγόρας, Θεόγνις ὁ Μεγαρεὺς, Ἐπιμενίδης ὁ Κνώσσιος, Σιμωνίδης ὁ Κεῖος, Φωκυλίδης ὁ Μιλήσιος, καὶ ὁ ἐκ Φρυγίας Ἐπίκτητος πολὺ τῶν ἄλλων νεώτερος, πλὴν οὐχὶ καὶ κατώτερος, ἀν καὶ ἡ τύχη τὸν κατεδίκασεν εἰς τὴν νεότητά του νὰ γίνῃ δοῦλος τοῦ Ἐπαφροδίτου, ὑπασιπτοῦ τοῦ Νέρωνος. Ὁ μεταγενέστερος οὗτος φιλόσοφος εἰς ἕκτακτον μεγαλοφυΐαν καὶ εὐγένειαν αἰσθημάτων, ἐπεσύναπτε καὶ τοιαύτην ἀγνότητα ἡθῶν, ἣτις τὸν καθίστασταν ἐξίσον τύπον μιμήσεως παντός εὐαισθητοῦ καὶ τιμίου ἀνδρός. Εἰς τὸ θεῖον καὶ ἀθάνατον τούτου Ἐγχειρίδιον, ἀφαίρει ὁ αὐτοκράτωρ Ἀντωνῖνος τὸ ἠθικὸν μεγαλεῖόν του, καὶ ὁ Πασχάλης τὰ σοφὰ ἀποφθέγματατά του.

Συνέγραψε καὶ ὁ Ἀριστοτέλης περὶ Παροιμιῶν, καὶ ἀκολούθως οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Θεόφραστος καὶ Κλέαρχος, πλὴν δυστυχῶς τὰ ἔργα τῶν ταῦτα δὲν μᾶς διεσώθησαν. Ὁ Συνέσιος μόνον ἀναφέρει τὴν περὶ γνωμικῶν καὶ παροιμιῶν ιδέαν τοῦ Ἀριστοτέλους. « Παλαιᾶς φιλοσοφίας ἐν ταῖς μεγίσταις ἀνθρώπων φθοραῖς ἀπολομένης ἐγκαταλείμματα, περὶ ῥισωθέντα διὰ συντομίαν καὶ δεξιότητα. » Ὁ δὲ Πλούταρχος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Καῖσαρ Αὐγουστος ἀναγινώσκων τοὺς καλητέρους συγγραφεῖς, ἀντέγραφε ὅλα αὐτῶν τὰ γνωμικὰ, ὅσα ἐχρησίμευον πρὸς διακάνονισιν τῶν χρηστῶν ἡθῶν. Διένεμε δὲ ἐξ αὐτῶν ἀντίτυπα πρὸς τοὺς οἰκιακοὺς του, τοὺς Διοικητὰς τῶν Ἐπαρχιῶν, καὶ τὰς Ἀρχὰς τῆς Ῥώμης καὶ τῶν λοιπῶν πόλεων.

Ἡ τῶν γνωμικῶν τούτων διδασκαλία, δὲν ἦτον ὡς ἐκεῖνη τῶν Ἀσιασῶν ἐθνῶν ἣτις περιεσφύετο εἰς ὀργή-

σχευτικὰ κυρίως καὶ ἠθικὰ ἀντικείμενα. Οἱ γνωμικοὶ τῆς Ἑλλάδος σοφοὶ ἐδίδασκον προπάντων ἰδιωτικὰς καὶ δημοσίας ἀρετὰς, δι' ὧν ἐνεφύτευον τὰς ἠθικωτέρας διαθέσεις, ἐνέπνεον τὰ ὑψηλότερα φρονήματα, καὶ ἐνεστέρινον τὸν γενναιότερον πατριωτισμόν. Αὐτοὶ ἐδόξαζον καὶ ἐπίστευον σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τινα ἐκ τῶν κυριωτέρων δογμάτων τοῦ μεταγενεστέρου Χριστιανισμοῦ, ὡς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν. Ἴδου πῶς ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν ὁ Φωκυλίδης.

« Καὶ τάχα δ' ἐκ γαίης ἐλπίζομεν εἰς φάος ἐλθεῖν

» Λεῖψαν' ἀποιχομένων, ὀπίσω δὲ θεοὶ τελέθονται.

» Ψυχὰὶ γὰρ μένουσι ἀκήριοι ἐν φθιμένοισι.

» Πνεῦμα γὰρ ἐστὶ θεοῦ, χρεῖσις θνητοῖσι καὶ εἰκῶν. »

Ἄπασαι αἱ ὑπὸ τῶν φιλοσόφων τούτων ἐκφερόμεναι γνώμαι, ἐσέβοντο παρὰ πάντων καὶ ἀπεδέχοντο, ὡς θεῖαι ἀλήθειαι καὶ θρησκευτικὰ δόγματα, διότι καὶ οἱ πρεσβεύοντες αὐτὰς σοφοὶ ἐπολιτεύοντο κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν, καὶ ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν συγχρόνων τῶν ὡς ὄντα ἀνώτερα καὶ προνομοιοῦχα, δι' ὧν ὠμίλουν καὶ ἐθέσπιζον αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θεοί. Ὁ μέγας οὗτος πρὸς αὐτοὺς σεβασμὸς, ἡ ἀναγνώρισις τῆς ὑπεροχῆς καὶ ἀξίας τῶν, καὶ ἡ συστολή καὶ μετριοφροσύνη τῶν ἄλλων, συνέτεινον καὶ εἰς τὴν παραδοχὴν τῶν λόγων τῶν, καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων τότε χρηστῶν ἡθῶν, δι' ὧν τοσοῦτον ἐκλείσθη ἡ ἀρχαιότης, καὶ ἐχρημάτισε μέχρι τοῦδε ἀμιμητόβιος.

Τοιοῦτου εἶδους σοφαὶ γνωμολογίαι ὑπάρχουν πολλαί, διεσπαρμέναι εἰς τὰ μεταγενέστερα τῶν ἀρχαίων, καὶ ἰδίως τὰ τῶν ποιητῶν ἔξοχα ἔργα. Τὸ διαπεραστικὸν πνεῦμα τῆς ποιήσεως καὶ ἡ ἔμμετρος

ταύτης γλώσσα, ἦταν φαίνεται ἀρμοδιώτερα πρὸς τὴν κατάληψιν καὶ Λακωνικὴν σύνθεσιν τοιούτων γνωμῶν. Τὰ ἐκ τοιούτου ὁμῶς πολυτίμου Θησαυροῦ πλουσιώτερα καὶ διδακτικώτερα εἶναι τὰ ἀριστουργήματα τῶν τριῶν ἀρχαίων Τραγωδοποιῶν Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου. Οἱ ὑπὸ τῶν μεγαλοφυῶν καὶ σοφῶν τούτων ἀνδρῶν ἐνσπειρόμενοι ἐντὸς τῶν δραμάτων των πολῦτιμοι μαργαρίται καὶ διαστίλθοντες ἀδάμαντες, δύνανται κάλλιστα ὡς ἐκ τοῦ πλήθους αὐτῶν, τοῦ γενικοῦ χαρακτήρος, τῆς πρακτικῆς ἀληθείας καὶ τῆς παντοῦ καὶ πάντοτε κατὰ μᾶλλον ἢ ἦττον ταυτότητος τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ν' ἀπαρτίσωσι συγκρότημα ἢ διάκοσμον καὶ σύνολον ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιωματῶν, ἱκανῶν νὰ συντελέσωσι πρὸς ὀρθὴν διδασκαλίαν, σοφὴν μόρφωσιν, καὶ πρακτικὴν ἐν τῷ βίῳ πολιτείαν, πάσης ἐποχῆς καὶ χώρας, καὶ πάσης ἀναλόγως τάξεως ἀνθρώπων.

Τὸν διεσπαρμένον λοιπὸν τοῦτον πολῦτιμον Θησαυρὸν εἰς τὰ δράματα τῶν τριῶν μεγάλων ἐκείνων ποιητῶν, ἐνόμισα καλὸν καὶ ὠφέλιμον ν' ἀπανθίσω ὡς μέλισσα ἐξ ὠραίου καὶ πλουσίου ἀνθῶνος, νὰ ἐρμηνεύσω διὰ σχολίων καὶ συντάξω ἐξ αὐτοῦ ἀθροισμα ἢ πίνακα, εἰς τὸν ὅποιον νὰ δύνανται εὐκόλως οἱ εἰς τοιούτου εἶδους ἀναγνώσεις ἀρεσκόμενοι, ν' ἀναγινώσκωσι καὶ μελετῶσιν ὡς ἐν κατόπτρῳ ὅλην τὴν πρακτικὴν σοφίαν τῶν τριῶν αὐτῶν τραγωδοποιῶν, ἐξ ἧς καὶ ἐναργῶς καταμαρτυρεῖται, ὅτι αἱ ἐποχαὶ καὶ ὁ πολιτισμὸς ἐν τῷ κόσμῳ μεταβάλλονται, ἀλλὰ τὰ ἀνθρώπινα πάθη διαμένουν κατὰ μᾶλλον ἢ ἦττον παντοῦ καὶ πάντοτε τὰ αὐτά.

Ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου ἠθικοῦ πλούτου τῆς ἀρχαίας δραματοποιίας, καταδεικνύεται προσέτι πόσον

ἐθίκως καὶ ἐμπαλῶς ἐπεκρίθη αὕτη ὑπὸ τινῶν Δυτικῶν, καὶ ἰδίως ὑπὸ τοῦ Καισαρόττη, ὅστις ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθείσης Βολταιριανῆς τραγωδίας τοῦ Μωάμεθ λέγει, ὅτι οὐδέν τι πλέον ἐξάγεται ἐκ τῶν τραγικῶν Ἑλλήνων, εἰμὴ ἀγρονόσις οἶκτος. Ἐγὼ ὁμῶς νομίζω, ὅτι οὔτε τοῦτον ἠσθάνετο ὁ Ἰταλὸς Φιλολόγος, διότι ἂν εἶχεν εὐαισθησίαν ἤθελε βεβαίως κατενθουσιασθῆ καὶ ἐκ τοῦ ὕψους τῆς σοφίας των, καὶ ἐκ τοῦ ἠθικοῦ ἀγνισμοῦ, δν ἐπιφέρουν τὰ δράματά των εἴτε διδάσκονται ἐπὶ τῆς σκηνῆς, εἴτε ἀπλῶς ἀναγινώσκονται.

Κατέταξα δὲ τὰ γνωμικὰ ἐκάστου κατὰ δρᾶμα, ποιούμενος τὴν ἐναρξιν ἀπὸ τοῦ Αἰσχύλου, ὡς ἀρχαιοτέρου καὶ ἦττον πλουσίου εἰς τοιούτου εἶδους ὕλην. Ἀκολούθως ἐσταχυολόγησα τὸν Σοφοκλέα, κατέχοντα τὸν μέσον ὄρον. Ἐπὶ τέλος κατέληξα εἰς τὸν Εὐριπίδην, ὅστις εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς σοφίας εἶναι ὁ γονιμώτερος πάντων. Εἰς τὰ γνωμικὰ δὲ ταῦτα πικρὸν κάποτε, πλὴν σπανιώτατα, καὶ ἑτέρος διαφύρου φύσεως ῥήσεις, τὰς ὁποίας ἔκρινα εὐφρεῖς καὶ εὐστοχωτάτας, ἢ συνήθεις εἰς πολλὰς τοῦ βίου περιπετείας. Τὰ δὲ σχόλια, δι' ὧν ὁ ἠθικός οὗτος Θησαυρὸς συνοδεύεται, δὲν εἶναι ἀπλῆ μετάφρασις λέξεων, ἀλλ' ἐρμηνεία μᾶλλον ἢ ἦττον ἐκτεταμένη τοῦ πνεύματος καὶ τῆς σημασίας τῶν γνωμῶν. Ὅσῳ μόνον αὗται εἶναι λίαν εὐληπτοί, εὐσύνοπτοι καὶ εἰκοθεν ἐρμηνεύονται, τότε καὶ ἀπλῶς σχεδὸν παραφράζονται.

Ἐννοεῖται δὲ τέλος ὅτι τὰ γνωμικὰ αὐτά, οὐδεμίαν ἐν γένει ἔχουν πρὸς ἀλλήλα συνάφειαν, οὐδένα ἐπιστημονικὸν ἢ τεχνικὸν σύνδεσμον, διότι εἶναι σοφὰ ἀξιώματα, ἀσφορικὰ εἰς τὰς παντοειδεῖς τοῦ βίου

σκηνάς, τὰς θέσεις καὶ ἐνεργείας, ἐπομένως μετέχουν καὶ ἐκ τῆς φυσικῆς τούτων πεικίλιας, ἀποστάσεως καὶ ἀσυναρτησίας. Ὁ μόνος δεσμός ὅστις τὰ συνάπτει εἶναι ὁ ἠθικός αὐτῶν σκοπός, τὸ ὁμοειδές τοῦ χαρακτῆρος, καὶ ἡ παντοῦ καὶ πάντοτε ἀνάλογος αὐτῶν ἐφαρμογή. Τοιοῦτον καὶ τοιαύτης φύσεως εἶναι τὸ Πόνημα τοῦτο τὸ ὅποδον δικαίως, νομίζω, καὶ προσφυῶς ἐπέγραψα. « Ἀδάμαντες ἢ γνωμικά, » σχολιαζόμενα ἐκ τῶν τριῶν ἀρχαίων Τραγωδοποιῶν Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐρυπίδου. »

ΓΝΩΜΙΚΑ.

ΕΚ ΤΟΥ ΠΡΟΜΗΘΕΩΣ ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ.

4. « Ἄπας δὲ τραχὺς, θεὸς ἂν νέον κρατεῖ. »

Πᾶς ὁ καταλαμβάνων ἢ ἀνερχόμενος εἰς Ἐξουσίαν τινά, εἶναι ἐν γένει καταρχὰς μᾶλλον τραχὺς καὶ ἀπότομος, ἢ γλυκὺς καὶ ἡπιος, διότι ἂν μὲν ἦναι ἀσθενής, νομίζει ὅτι διὰ μόνου τοῦ φόβου καὶ τῶν ἀπειλητικῶν ἢ ἀγρίων τρόπων δύναται νὰ παγιώσῃ τὸ κράτος του. Ἄν δὲ πάλιν ἦναι ἰσχυρὸς, φαντάζεται ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν μέσων, δύναται νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἰσχύν του καὶ νὰ ἐπιβάλῃ τὴν θέλησίν του, ἕωσθὺ οἱ ἀρχόμενοι συνειθίσωσι τὸν ζυγόν του. Σπάνιοι εἶναι οἱ φύσει εὐκάρδιοι ἢ ἐχέφρονες, οἵτινες ἀπεναντίας ἐπιδιώκουν τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν, διὰ τῆς γλυκύτητος, τῆς εὐπραξίας καὶ τῶν πολιτισμένων τρόπων.

Ἄν ἐγὼ βρῶντίσω μὲ τὸ αἷμά μου τὸν ἀθικτον τῆς παρθενίας βωμόν, θέλω τότε καὶ τὴν τιμὴν μου διασώσει, καὶ ὑμᾶς τῆς αἰσχύνῃς ἀπαλλάξει, καὶ τὸν τύραννον κατασυχχίσει. Ἡ αὐτοκτονία μου θέλει δώσει πέρασ εἰς ὅλας τὰς τρομερὰς ἀγωνίας, αἵτινες πρὸ τοσοῦτου χρόνου καταθλίβουσιν ἅπαντας. Παῦσε λοιπόν, σεβαστὴ μου μητὲρ, ἀπὸ τοῦ νὰ ἀνησυχῆς διὰ τὴν πολῦτιμον ὑπαρξίν τοῦ Ἀντήνορος· παῦσε καὶ σὺ, προσφιλέστατέ μοι ἀδελφὲ, ἀπὸ τοῦ νὰ διαφιλονικῆς εἰς ἐμὲ τὸν στέφανον τῆς τιμῆς, ὃν αἱ περιστάσεις μοὶ προητοίμασαν. Καὶ ἰδεάσθητέ ποτε, ὅτι ἤθελα παραδοθῆ ζῶσα εἰς τὰς ἀκορέστους τοῦ εἰδεχθοῦς ἐκείνου τέρατος ὀρέξεις; Ἐφαντάσθητε ὅτι ἀπώλεσα πλέον πᾶν ἠθικὸν αἶσθημα, διατρεφόμενον ὑπὸ τοῦ εὐγενεστεροῦ τῶν καθηκόντων; Σὰς ἐπήλθεν εἰς τὸν νοῦν, ὅτι ἤθελά ποτε ἀνεχθῆ νὰ γίνω ἡδονικὸν ἐντρύφημα ἑνὸς κτήνους; — Ἄπαγε τῆς συμφορᾶς! Ἄν τοιαύτας συνελάβετε ἰδέας, ἀποβάλετε αὐτάς· μὴ μὲ ἀδικῆτε· ἤθελα εἶσθαι ἐπιλήθμων τῶν ἱερωτέρων καθηκόντων, καὶ ἀναξία καὶ ὑμῶν καὶ τῶν προγόνων. Αἱ καλῶς γεννηθεῖσαι καὶ ἠθικῶς ἀνατραφεῖσαι, οὔτε νὰ διάγωσιν, οὔτε ν' ἀνέχωνται ὀφείλουν αἰσχροὺν ἢ κηλιδωμένον βίον, ἀλλ' ἢ ἐντίμως νὰ ζῶσιν, ἢ ἐντίμως νὰ ἀποθνήσκωσιν. Εἶχον ἤδη ἀνέκαθεν τὴν ἀπόφασιν, ἂν ποτε οἱ ἀπαγωγεῖς ἤρχοντο πρὸς ζήτησίν μου, ν' ἀφήσω εἰς τὴν τροφὸν μου τὴν λίαν δυσάρεστον ἐντολήν, νὰ δείξῃ εἰς αὐτοὺς ἀντὶ τῆς κεκοσμημένης νύμφῃς, τὸ καθημαγμένον τῆς Ἐναρέτης πτώμα.

Ἄντ. ὦ γενναῖον τοῦ Ἰπομέδοντος καὶ τῆς Πανόπης βλάστημα! Ἄξια τοῦ Ἀντήνορος ἀδελφῆ! Ἐλθὲ εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Ἄσπασαι καὶ σὺ, σεβα-

στή μου μητερ, τήν τρυφερὰν καὶ ἀνδροφρονοῦσαν
μόσχον σου!

Παν. Οἴμοι τῆς τρισαθλίου μητρός! Ὑπὸ ποίας
ἐφορμοῦμαι καταγίδος δεινῶν! Ὑπὸ ποίων ἀπειλοῦ-
μαι ἀνηκέστων τραυμάτων! Ἴσταμαι εἰς τὸ χεῖλος
τῆς ἀδύσσου! Κινδυνεύω νὰ καταποντισθῶ, νὰ μείνω
ἄτεχνος καὶ παντέρημος! Ἀπώλεσα ἐρασιμώτατον
σύζυγον! Ἴσως τώρα στερηθῶ καὶ τῶν δύο φιλότα-
των μου τέκνων, ἀτίνα ὄρφανὰ καὶ ἀνήλικα ἀνέρε-
ψα μετὰ τῶσων φροντίδων καὶ βασάνων! Ἦσαν ἡ
παραμυθία τῆς χρείας μου, τὸ στήριγμα τοῦ γήρα-
τός μου, ἡ προσδοκία τοῦ οἴκου μου! Τί νὰ πράξω;
Ποῦ νὰ προσδράμω; Ἐντεῦθεν πόνος, ἐκεῖθεν ὀρη-
νος, πανταχόθεν ὀδύνη! ὦ Θεοί! Δύναται νὰ δοθῇ
ἀλγεινότερα καὶ ἀπελπιστικώτερα ἀπὸ τὴν ἰδικὴν
μου θέσιν! (κάθηται περίλυπος ἐπὶ θρανίου).

Ἄντ. Φιλότατη μου ἀδελφή! Ἡ τελευταία ἀπό-
φασίς σου εἶναι μὲν ἀνδρική καὶ ἡρωϊκωτάτη, σώζει
καὶ ἀποθεδώνει σέ, πλὴν οὔτε ἡμᾶς, οὔτε τὴν πατρίδα
ἀπαλλάττει ἀπὸ τὸ ἀνθρωποβόρον ἐκεῖνο θηρίον, καὶ
ἤδη πρόκειται ἐξ αὐτοῦ ν' ἀπαλλαγῶμεν, ὅπως μὴ
γινώμεθα ἀεννάως ἔρμαιον τῶν ἰδιοτροπιῶν καὶ δρέ-
ξεῶν του. Ἡ ἀπώλεια τοῦ θύματος ἴσως καταστήσῃ
αὐτὸ καὶ μανιωδέστερον. Σὺ ἄλλως εἶσαι πάντοτε ἐν
καιρῷ νὰ ἐκτελέσῃς, ὅ,τι ἡ παρθενικὴ τιμὴ σου σοὶ
ἐπιβάλλει. Ἄν μὲν ἐγὼ βοηθούμενος, ὡς ἐλπίζω, ὑπὸ
τῶν Θεῶν, ἐπιτύχω νὰ σφάξω τὸν τύραννον εἰς τὸν
κοιτῶνά του, καὶ ἐξέλθω ἀβλαβῆς, τότε θέλομεν ἐπι-
ζήσει ἀμφοτέροι· ἂν δὲ ἀποτύχω καὶ φονευθῶ, εἴτε
ὑπ' αὐτοῦ, εἴτε ὑπὸ τῶν δορυφόρων του· τότε δύναται
πρὸς ἀποφυγὴν τῆς βεβαίας αἰσχύνῃς νὰ αυτοκτονή-
σῃς. Ἴδου, λάβε αὐτὸ τὸ ξιφίδιον (ἡ Ἐναρέτη λαμ-

βάνει αὐτὸ), τὸ ὅποιον θέλει πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν
σὲ χρησιμεύσει, ἂν τυχὸν ἀπαίσιον λάβῃς ἀγγελίαν
περὶ ἐμοῦ.

Τρ. Ὅποῖαι δεινὰ συμφορὰ ἐπαπειλοῦν τὸν ἀγα-
θὸν τοῦτον οἶκον! ὦ Θεοί! Προστατεύσατε αὐτόν!

Χο. Ταλαίπωρε καὶ δύσμοιρε Πανόπη, τύπε ἀρε-
τῆς χηρευτικοῦ βίου, εἰς τίνας φρικώδεις ὑποβάλλε-
σαι δοκιμασίας! Τίς παρατηρῶν τὴν θέσιν σου δὲν
συγκινεῖται! Τίνος ἡ καρδία δὲν κατασυντρίβεται
μετὰ τῆς ἰδικῆς σου! Οἰκτρόν, σκοτεινὸν καὶ ἀβέβαι-
ον φαίνεται τὸ μέλλον σου!

Σ Κ Η Ν Η Γ'.

Οἱ βῆντες καὶ εἰς Ἄγγελος.

Ἄγγ. Ἀρχαία τοῦ οἴκου τούτου θεράπεινα (ἀ-
ποτεινόμενος πρὸς τὴν Τροφόν), ποῦ εἶναι ἡ Δέσποι-
νά σου;

Τρ. Ἴδου αὕτη.

Ἄγγ. Δέσποινα!

Παν. (ἐγειρομένη) Τί ἀπαιτεῖς; Διατί φαίνεσαι
ἀνήσυχος καὶ ἀσθμαίνεις; Τί νέα φέρεις;

Ἄγγ. Ἦλθον νὰ ἐπιτελέσω ἐντολήν, ἣν παρ' ἐτέ-
ρου ἐπεφορτίσθην. Εἴτε λοιπὸν εὐάγγελος, εἴτε δυσάγ-
γελος εἶμαι, νομίζω ὅτι θέλω τύχη τῆς αὐτῆς εὐνοίας.
Οἱ ἄγγελοι κατὰ τὴν παροιμίαν, οὐδεμίαν ἔχουν εὐ-
θύνην, ὁσάκις ἀναφέρωσι πιστῶς τὰ ἐντεταλμένα.

Παν. Διατί ἀμφιβολογεῖς; Ἐξήγησαι σαφῶς.

Ἄγγ. Διερχόμενος τὴν λεωφόρον, συνηντήθην
μετὰ μικροῦ ἐκ τῶν δορυφόρων τοῦ Πολυφόντου ἀ-

ποσπάσμιτος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου παρετήρησα τὸν Ἄρισταγόραν, ὅστις, μόλις μ' εἶδε, μ' ἐπεφόρτισε νὰ σοὶ ἀναγγείλω, ὅτι συλληφθεὶς ἀπήγετο εἰς τὰς φυλακάς, χωρὶς οὔτε κἀν ν' ἀνακοινωθῆ εἰς αὐτὸν ἡ ἀφορμὴ τῆς συλλήψεώς του. Οὐδὲν ἕτερον γνωρίζω.

Παν. Νέα δεινὰ, νέοι σπαραγμοὶ! Τὰ θύματα πολλαπλασιάζονται· ὁ τρόμος ἐπαυξάνει καὶ μᾶς περιζώνει πανταχόθεν! Τί κακὸν ἐπραξεν ὁ Ἄρισταγόρας; — Εἶναι μνηστήρ τῆς Ἐναρέτης καὶ τοῦτο ἀρκεῖ, ὅπως ἀπολέσῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἴσως καὶ τὴν ζωὴν· μελανὰ, μελανὰ καὶ ἀποτρόπαια ὑποκρύπτει σχέδιον ὁ Τύραννος.

Ἄντ. Σεβαστὴ μου μήτηρ, σοὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω, ἐὰν δὲν ἀπαλλαγῶμεν ἐξ αὐτοῦ, οὐδέποτε θέλομεν ἔχει ἀσφάλειαν καὶ ἡσυχίαν. Ἡ πρέπει νὰ κλίνομεν τὸν αὐχένα εἰς πάσας αὐτοῦ τὰς ἀπαιτήσεις, ἢ πρέπει ν' ἀποκόψωμεν τὸν ἰδικόν του αὐχένα· μέσος δὲρος δὲν ὑπάρχει· ὁ καιρὸς ἐπείγει· αἱ μεμψιμοιρίαι καὶ αἱ θρηνοὶ οὐδὲν ὠφελοῦν· αἱ ἀναβολαὶ παρασκευάζουν τὸν ὀλεθρόν μας. Ἡ θὰ περιμένωμεν ἀνάνδρως νὰ κατατρώγῃ αὐτὸ τὸ θηρίον τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλον, καὶ θὰ θορυβῶμεν μόνον ἢ θὰ κρυπτόμεθα, ὡς αἱ ὄρνιθες, ὅταν ὁ Γυψ ἀρπάξῃ τινὰ ἐξ αὐτῶν;

Ἐν. Καλὴ μου Μαῖα! Πλησίσιζε, στήριξέ με! Εἶμαι ὄλη θόρυβος καὶ ταραχὴ! ἀνασπᾶται ἡ καρδιά μου! Τὰ μέλη μου τρέμουν καὶ διαλύονται! σκοτοδί-νη περικαλύπτει τὴν δρασίν μου! ἡ αἴθουσα στροφοδινούται! ἀπέπτη πᾶσα ἐλπίς! Φεῦ! ὁ Ἄρισταγόρας εἰς τὰς φυλακάς! Τετέλεσται πλέον! ὦ Θεοί! Αἶ! αἶ! γλυκυτάτη μου μήτηρ, δός μοι τὴν χεῖρά σου! ... Ἄντήγορ βοήθησέ με! ... ἡ φωνὴ μ'... ἐκλείπ... λειποθυμ... ἀποθνήσκ...

Παν. Οἴμοι τῆς ταλαιπώρου! προσφιλεστάτη μου κόρη! σὲ ἀπώλεσεν ὁ ἀτιμος τύραννος! Εἶθε ν' ἀνοίξῃσι τὰ σκοτεινὰ τοῦ ἄδου βάραθρα, καὶ σύσωμος νὰ καταποντισθῇ ἐντὸς αὐτῶν!

(Ἄπαντες τεθορυβημένοι περιστοιχοῦν τὴν Ἐναρέτην, πεσοῦσαν ὠχρὰν καὶ ἄφωνον ἐπὶ ἀνακλίντρου, καὶ μεταφέρουν αὐτὴν εἰς τὸν κοιτῶνά της. Μόνος ὁ χορὸς μένει).

Σ Κ Η Ν Η Δ'.

Χορὸς.

ΜΟΝΟΣΤΡΟΦΙΚΟΝ.

Μόλις ἄρχισ' ἡ εὐδία νὰ γελᾷ 'ς τὸν Οὐρανόν,
Πολὺ πλέον θυελλώδης ἐπανῆλθεν ὁ χειμῶν.
Ὅλιγόβιος ὑπήρξε τῶν ἐλπίδων ἡ χαρὰ.
Τώρα πάλιν μετεώρους τὰς ἀφίνει ἡ φορὰ
Τῶν πραγμάτων, καὶ ταραττεῖ εὐγενεῖς τόσας ψυχὰς,
Μὲ ἀγνώστους ἄλλας τύχας, ἀβεβαίους, σκοτεινάς.
Τῶν τυράννων εἶναι πάντα τὰ φρονήματα αἰσχρὰ,
Ὅς οἱ λόγοι χωρὶς πίστιν, καὶ τὰ ἔργα φονικά.
Ὅστις ζῆ ὑπὸ τὸ κράτος, ἢ ἑνὸς ἢ καὶ πολλῶν,
Ἄν εἰπῇ, ποσῶς δὲν σφάλλει, ὅτι ζῆ μετὰ ληστῶν.
Ὅς φρονοῦν, οὕτω καὶ πράττουν, εἶναι ὄφεις ἐπὶ γῆς,
Δηκτικοὶ καὶ ἰοβόλοι, ἐχθροὶ πάσης ἀρετῆς.
Κυναλώπεκες 'ς τὰ ἦθη, φθείρουν σφάζουν τοὺς λαοὺς,
Ἡ μὲ βίαν, ἢ μ' ἀπάτην, ἢ μὲ νόμους δολερούς.
Ἡ συμπάθεια εἶναι ξένη εἰς αὐτοὺς, καὶ μοναχὴ
Τῶν θηρίων ἡ ὠμότης 'ς τὴν ψυχὴν των κατοικεῖ.

Τῶν ἀνθρώπων ἡ πενία, τῶν θυμάτων οἱ σπασμοί,
 Εἶν' ἡ μόνη ἡδονή των, ὡς τὸ αἷμα ἡ τροφή.
 Ἡ πατρίς μας μᾶς προσφέρει τὸ παράδειγμα πικρὸν,
 Καὶ ἡ κόρη Ἐναρέτη, τώρα πρόσφατον δεινόν.
 Ἄλλ' ἡ ὥρα πλησιάζει καὶ ἡ κρίσιμος στιγμή,
 Ὁ ἀγὼν τέλος νὰ λάβῃ εὐτυχῆ ἢ ἀτυχῆ.
 Εἴθ' ὁ τύραννος νὰ πέσῃ, κι' ἡ πατρίς ν' ἀνυψωθῇ,
 Μὲ τὰ στέφανα τῆς νίκης ὁ Ἀντήνωρ νὰ στεφθῇ
 (ἀπέρχεται).

Σ Κ Η Ν Η Ε'.

Φυλακκαὶ τῆς πόλεως.

Ὁ Ἀρισταγόρας μόνος καὶ δέσμιος.

Ἄρ. Οὐδέποτε ἐφантаζόμην, ὅτι ὁ τύραννος ἤθελε προβῆ εἰς τοιοῦτον τόλμημα. Ἐνόμιζα ὅτι τὸ περὶ τῆς συλλήψεώς μου ἐμπιστευτικῶς ἀνακοινωθέν μοι μέτρον, ἦτο τέχνασμα ἀπὸ τὰ συνήθη εἰς ὁμοίας περιπτώσεις πρὸς ἀπλήν ἐκφόβησιν· πλὴν ἡ πραγματικὴ ἤδη φυλάκισίς μου μὲ ἐξήγαγεν ἐκ τῆς ἀπάτης. Τί διανοεῖται κατ' ἐμοῦ ὁ μαιφόνος αὐτὸς ἀνθρώπος; Μήπως ἐνωσμίσθη τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἀντήνωρος ἢ τὴν μετ' αὐτοῦ συνέντευξίν μου; — Ἄν τοιοῦτόν τι δυστυχῶς συνέβη, τότε πλέον ἀπωλέσθη πάσα ἐλπίς σωτηρίας. Ὁ θάνατος καὶ ἐμοῦ καὶ τοῦ Ἀντήνωρος, ἂν συνελήφθη, εἶναι πλέον βέβαιος, ὡς καὶ ἡ κατοπινὴ τούτου αὐτοκτονία τῆς δυσμοίρου Ἐναρέτης, διότι καλῶς γνωρίζω, ὅτι ὁ εὐγενὴς αὐτῆς χαρακτήρ θέτει τὴν ἀξίαν τῆς ἀχράντου παρθενίας πολὺ ὑπεράνω τῆς ζωῆς. Ὡ μυριοπόθητον τῶν ἡδου-

τέρων ἐλπίδων μου ἀντικείμενον, ὅποια δυσμενὴς τύχη ἐπεφυλάττετο εἰς ἀμφοτέρους! Καταθλίβομαι ὁμοῦ καὶ διὰ τὴν ταλαίπωρον μητέρα τῆς, ἂν ἐπιζήσῃ, διότι ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ θέλει ἰδῆ κατεστραμμένον καὶ πλήρη πένθους ὄλον τὸν οἶκόν τῆς. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν ὑποπεύθῃ ὁ τύραννος, τίς οἶδε μετὰ τὴν σύλληψίν μου, τίνα ἐκβασίν θέλουν λάβῃ τὰ μετὰ τοῦ Ἀντήνωρος προσχεδιασθέντα, καὶ ἂν ἅπαντες οἱ εἰς αὐτὰ μνηθέντες ἐμμείνωσι σταθεροί, καὶ δὲν ἀποδειλιάσωσιν ἐκ τοῦ φόβου τῆς φυλακίσεώς μου; — Διότι συνήθως οἱ ὑπὸ τὸ κράτος στυγεραῆς τυραννίας διατελοῦντες, ταράττονται καὶ ἀμφιταλαντεύονται, ὡσάκις τόλμημά τι ἀπρόοπτον ἐπιτελεσθῇ ὑπ' αὐτῆς. Τὰ πράγματα, ἅτινα ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των ἦσαν δυσκόλου καὶ ἀβεβαίου ἐκβάσεως, ἐδεινώθησαν ἐτι μᾶλλον μετὰ τὴν σύλληψίν μου. Ἡ ἀβεβαιότης αὐτῶν, κατέστη ἤδη δι' ἐμὲ σπαρακτικὴ ἀγωνία· πᾶσα στιγμή παρερχομένη εἶναι κέντρον ὀδύνης ἐν τῇ καρδίᾳ μου. Θέλω ἐξέλθῃ τῆς φυλακῆς, ἢ θέλω σφαγῆ ἐν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ τυράννου; Καὶ ἂν ἐξέλθω, θέλω ζῆσει ἐλεύθερος καὶ εὐτυχῆς ἐν ὄλω τῷ βίῳ; Διότι τί μὲ ὠφελεῖ ἡ ζωὴ ἂν κατισχύσῃ ἡ τυραννία καὶ ἀπωλεσθῶσι πάντες οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι; — Ὁ βίος τότε εἰς μὲν τὴν πατρίδα, ἂν τοιαύτην δύναται τις νὰ ἐνοήσῃ ὅπου δεσπόζει ἡ κτηνώδης βία, ἤθελεν εἶσθαι ἀβίωτος, ἀνευ τινὸς γοήτρου, εἰς διηνεκῆ κίνδυνον καὶ εἰς ἀτελεύτητον ἀμηχανίαν· εἰς δὲ τὴν ἀλλοτρίαν χώραν ἤθελεν εἶσθαι πλάνης, ἀφίλος, ἔρημος, καὶ νυχθημερόν καταθλιβόμενος ὑπὸ ἀλγεινῶν ἀναμνήσεων προσφιλεστάτων ἀντικειμένων. Ποῦ νὰ προσφύγω λοιπόν; Ποῦ νὰ εὕρω ἀσφαλὲς καὶ ἀνεκτὸν τοῦλάχιστον ἄτυλον; — Διότι δικαιοσύνην δὲν ἀξιῶ· αὕτη

πρὸ πολλοῦ ἀπέπτυ ἐκ τῆς ἡμετέρας πολιτείας. Ὁ ἀθλιότης τοῦ ἀνθρωπίνου βίου! Οὐδὲν ἄλλο εἶναι οὗτος, εἰμὴ νέφος ἀεροπλανῆς καὶ ζοφερὸν ἐνούπιον! Εἰς οὐδὲν τι ἕτερον καταναλίσκεται, εἰμὴ εἰς πικρίας καὶ εἰς πένθη· αἱ ἡδοναὶ εἶναι εἰς αὐτὸν ὡς αἱ ἀστραπιαῖαι ἀναλαμπαι ἐν δυσχειμέρῳ χειμῶνι! Πλὴν ὁ ἀμειλικτότερος αὐτοῦ ἐχθρὸς, δὲν εἶναι μόνη ἡ φυσικὴ του ἀδυναμία, εἶναι μᾶλλον τὰ ἄγρια πάθη τῶν ὁμοίων του, καὶ συνήθως τῶν συνοίκων καὶ συμπολιτῶν του· τὰ τραύματα τούτων εἶναι βαθύτερα καὶ φρονικώτερα· ἀντὶ ἀδελφικῆς ἀγάπης, προστασίας καὶ περιθάλψεως, ἀπαντᾷ μῖσος, πόλεμον, δυσφημίαν καὶ πᾶν εἶδος κακοπραγίας. Δὲν ἔχουν λοιπὸν δίκαιον ὅσοι φρονοῦν, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἀγελαίων ζώων, ὁ κοινωνικὸς ἀνθρωπος εἶναι τὸ θηριωδέστερον; — Ἴδου ζωντανὸν τὸ παράδειγμα τοῦ τυράννου Πολυφόντου, ὅστις πρὸ τριῶν ἡδὴ ἐτῶν εἶναι ἡ μάστιξ καὶ ὁ δήμιος ὅλης τῆς νήσου, καὶ ἡδὴ ἐπαπειλεῖ τὴν ἐρήμωσιν δύο οἰκογενειῶν, καὶ τίς οἶδε πόσων ἐτέρων ἐπιφυλάττει τὴν αὐτὴν θλιβερὰν τύχην! Ἄν λοιπὸν πέπρωται ἐξερχόμενος, ἔστω, τῆς φυλακῆς μου, νὰ ζήσω ἔτι ὑπὸ τοιαύτην κατάστασιν, προτιμότερον εἶναι ν' ἀκολουθήσω καὶ ἐγὼ τὴν εἰμαρμένην τῆς γενναίας μνηστῆς μου. Ἄν ἐν τῷ προσκαίρῳ τούτῳ βίω, ἕνεκα τῆς ἀνθρωπίνης μοχθηρίας, δὲν γυτύχησα νὰ ἰδῶ πεπληρωμένους τοὺς γλυκεῖς πόθους τῆς καρδίας μου, ἅς ἐπιδιώξω τοῦλάχιστον αὐτοὺς ἐν τῷ τάφῳ τῆς αἰωνιότητος.

(καλύπτονται αἱ φυλακαί).

ΣΚΗΝΗ ΣΤ'.

Ἀΐθουσα ὡς εἰς τὴν ἀ. σκηνήν.

Ὁ Χορὸς καὶ ἡ Τροφός.

Τρ. Τώρα πλέον εἶμαι ἡσυχος, δύναμαι ν' ἀναπνεύσω.

Χο. Πολὺ ταχέως σ' ἐπαναβλέπομεν, πιστὴ Θεράπαινα, καὶ μὲ φαιδρὰν τὴν ὄψιν· ἔχεις τί εὐάρεστον νὰ μᾶς ἀναγγείλῃς περὶ τῆς Ἐναρέτης;

Τρ. Μετὰ τὰς ὁποίας ἔλαβε περιθάλψεις, καὶ διὰ τῆς τῶν Θεῶν συναρωγῆς, ἐπανήλθεν ἡδὴ εἰς ἑαυτὴν καὶ εἶναι ἐντελῶς ὡς πρότερον ὑγιής.

Χο. Καὶ ἡ ἐγερθεῖσα σφοδρὰ διαμάχη ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἀντήνορος, συνεβιάσθη;

Τρ. Πληρέστατα, καὶ τώρα αὐτὸς παρασκευάζεται καὶ κοσμεῖται ὡς νύμφη ἀντὶ τῆς Ἐναρέτης.

Χο. Καὶ διατὶ τόση ἐπίσπευσις;

Τρ. Διότι πλησιάζει ἡ στιγμή, καθ' ἣν μέλλει ἔσως νὰ προσκληθῇ ὑπὸ τοῦ Πολυφόντου.

Χο. Ἴδου ὁ Θεράπων αὐτοῦ.

ΣΚΗΝΗ Ζ'.

Οἱ ρηθέντες καὶ ὁ Θεράπων τοῦ Πολυφόντου.

Θερ. Τίς εἶναι ἡ Θεράπαινα τοῦ οἴκου τούτου;

Τρ. Ἐγώ.

Θερ. Εἰδοποίησε λοιπὸν τὴν Δέσποινάν σου, ὅτι κάτω εἰς τὸ προαύλιον περιμένουν οἱ δορυφόροι μετὰ τοῦ ἄρματος τοῦ Δεσπότη μου Πολυφόντου, ὅπως παραλάβωσι τὴν νύμφην Ἐναρέτην καὶ τὴν μεταγάωσι πρὸς αὐτόν.

Τρ. Ἡ Δέσποινά μου εἶναι ὀλίγον ἀδιάθετος·

πλὴν ἀντ' ἐκείνης θέλω ἐν ἀνάγκῃ φροντίσει ἐγὼ, ἥτις εἶμαι ἡ Τροφός τῆς Ἐναρέτης.

Θερ. Ἐχω διαταγὴν νὰ μὴν ἐπιτρέψω κάμμίαν βραδύτητα, ἀλλ' εἴτε ἐκοῦσαν, εἴτε ἀκούσαν νὰ συνοδεύσω αὐτήν.

Τρ. Μὴν ἀνησυχῆς περὶ τούτου. Ἡ Ἐναρέτη γνωρίζουσα ἤδη τὴν ἀναπόφευκτον αὐτῆς μοῖραν, ἤρξατο πρὸ μικροῦ νὰ ἐτοιμάζεται, καὶ πιστεύω ὅτι δὲν θέλει βραδύνει νὰ ἐμφανισθῆ, καὶ ὅτι μάλιστα θέλει καὶ εὐαρέστως παραδοθῆ.

Θερ. Αὕτη εἶναι ἡ φρονιμωτέρα συμβουλή, διότι ἀδύνατον εἶναι ν' ἀποφύγῃ τις τὸ εἰμαρμένον.

Τρ. Τοῦτο ἐννοήσασα τέλος καὶ ἐκείνη, προδιετέθη καὶ μᾶλλον εὐαρέστως ὑπὲρ τοῦ Πολυφόντου.

Θερ. Εἶθε νὰ ἰδῶ καὶ συνοδεύσω αὐτὴν εὐθυμον, ὅπως καὶ ὁ Δεσπότης μου τὴν ὑποδεχθῆ μετὰ τῆς αὐτῆς εὐθυμοσύνης. Τότε ἴσως τὰ πάντα θέλουν λήξει καὶ κατ' εὐχὴν, διότι εἶναι λίαν γενναῖος καὶ μεγαλόδωρος.

Τρ. Δὲν ἀμφιβάλλω. Συνεπεύχομαι δὲ καὶ ἐγὼ, ὅπως στεφθῶσιν ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας εἰ πόθοι τῆς Ἐναρέτης. Ἴδου αὐτὴ ἔρχεται μετὰ τῆς νυμφικῆς στολῆς τῆς.

Σ Κ Η Ν Η Η'.

Οἱ ῥηθέντες καὶ ἡ Ἐναρέτη, ἦτοι ὁ μετμηφισμένος Ἀντήνωρ.

Ἐν. Φιλτάτη μου Μαῖα, ἐπειδὴ ἐβράδυνας νὰ ἐπιστρέψῃς, ἤλθον ἐγὼ πρὸς ζήτησίν σου.

Τρ. Τέκνον μου Ἐναρέτη, ἠτοιμάσθης καὶ ἤλθες ἐν καιρῷ. Πρὸ ὀλίγου ἀφίχθη ἐνταῦθα καὶ ὁ Θεράτ-

των τοῦ Πολυφόντου, ὅπως σὲ παραλάβῃ ἢ μετ' αὐτοῦ συνέντευξις μου, ἐπήνεγκε τὴν βραδύτητά μου. Ἴδου αὐτὸς εἶναι.

Θερ. Δεσποινὴς Ἐναρέτη, τὸ ἄρμα μετὰ τῶν δορυφόρων τοῦ Δεσπότη μου εἶναι ἐξω εἰς τὸ προαύλιον, ὅπως σὲ μεταγάγῃ εἰς τὸν οἶκόν του ὡς τὴν Θεάν Ἀφροδίτην. Εὐαρεστήσασα νὰ καταβῶμεν ὁμέσως; Ἡ νύξ εἶναι ἀρχούντως προκεχωρημένη.

Ἐν. Ἐπὶ τούτου μάλιστα προητοιμάσθην, ὅπως μόλις προσκληθῶ, ἀναχωρήσω ἀνευ τινὸς ἀναβολῆς. Ἐλθέ, φιλτάτη μου Μαῖα, νὰ σὲ ἀσπασθῶ ἀποχωριζομένη ἀπὸ σέ, καίτοι ταχέως μέλλω νὰ σὲ ἐπανίδω χαῖρε, καὶ πάλιν χαῖρε, καλὴ μου Μαῖα!

Τρ. Χαῖρε καὶ σὺ χρυσή μου Ἐναρέτη, ἡδιστον κανάκευμα τῶν πόνων καὶ τῶν φροντίδων μου. Εἶθε αὔριον νὰ σὲ σφίγξω εἰς τὰς ἀγκάλας μου μετὰ πλειότερας χαρᾶς καὶ συγκινήσεως!

Ἐν. Χαίρετε καὶ σεῖς καλαὶ συμπολίτιδες!

Χο. Χαῖρε καὶ εὐτύχει καὶ σὺ ἀγαθὴ Ἐναρέτη!

Ἐν. Θεράπων, ἄς ἐξέλθωμεν.

Σ Κ Η Ν Η Θ'.

Ὁ Χορὸς καὶ ἡ Τροφός.

Τρ. Ὁ Ἀντήνωρ καλῶς προνοῶν, μήπως ἐν περιπτώσει ἀποτυχίας πέμψῃ παραγρῆμα ὁ τύραννος διὰ τὴν Ἐναρέτην, καὶ θέλων νὰ προλάβῃ πᾶν ἀπεικταῖον, εἶχεν εἰπῆ πρὸς αὐτὴν καὶ τὴν μητέρα τῆς, νὰ ἐξέλθωσι μετὰ τὴν ἀπέλευσίν του εἰς τὴν κλαττεῖαν τῆς πόλεως πρὸς τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ἐν θλιβεράν ἀκούσωσιν ἀγγελίαν, τότε ἡ Ἐναρέτη

νά επιτελέσῃ ἐκεῖ ὅ,τι ὑπεσχέθη. Μέλλουσα ἤδη καὶ ἐγὼ νὰ τὰς συνοδεύσω, παρακαλῶ καὶ σὰς, καλαὶ νεανίδες, νὰ μὴ μᾶς ἐγκαταλείψετε μόνας.

Χο. Διὰ τὴν εὐκάρδιον Ἐναρέτην, τὸν γενναῖον Ἀντήνορα καὶ ὅλον τὸν οἶκον τῆς Πανόπης, εἴμεθα πρόθυμοι εἰς πᾶσαν περίπτωσιν νὰ προσφέρωμεν τὴν ἀσθενῆ ὑπηρεσίαν μας.

Τρ. Οἴμοι! Εἰς τίνα ἀκροσφαλῆ θέσιν διακείμεθα! Τὰ πράγματα κρέμονται ἐξ ἀραχνοειδοῦς νήματος.

Χο. Εὐρίσκονται βεβαίως εἰς τὸ δεινὸν ἐκεῖνο σημεῖον, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ψυχὴ διακυμαίνεται καὶ δοκιμάζει τὴν τρομερωτέραν ἀγωνίαν, παλαίουσα μεταξὺ φόβων καὶ ἐλπίδων, αἰσίων καὶ ἀπαισίων φαντασμάτων, καὶ προπίνουσα τρόπον τινὰ κατὰ σταγῶνας τὸν θάνατον.

Τρ. Ὅστις εἶπεν ὅτι ἡ τύχη τῶν γυναικῶν εἶναι κεκρυμμένη εἰς τοὺς γάμους αὐτῶν, ὠμολόγησεν ἀδιαφιλονείκητον ἀλήθειαν, διότι ἐκ τῶν γάμων ἐξαρτᾶται ἡ εὐδαιμονία ἢ κακοδαιμονία των.

Χο. Τὸ μέλλον εἶναι εἰσέτι ἀδύλον, οὔτε πρέπει, κακῶς προοιωνιζόμεναι, νὰ προδικάσωμεν αὐτό.

Τρ. Ἄς μὴ χρονοτριβῶμεν λοιπὸν ἐνταῦθα. Ἐγὼ ἤδη προτρέχω, ὅπως ταχέως ἐξέλθω μετὰ τῆς Ἐναρέτης καὶ τῆς μητρός της.

Χο. Κατόπιν θέλομεν καὶ ἡμεῖς φθάσει εἰς τὴν πλατείαν.

Σ Κ Η Ν Η Γ΄.

Ὁ Χορὸς μόνος.

ΜΟΝΟΣΤΡΟΦΙΚΟΝ.

Δεινὴ, δεινὴ εἰς τὰς ψυχὰς εἶν' ἡ ἀβεβαιότης,

Δὲν εἶναι μᾶλλον τρομερὰ ἀπὸ αὐτὴν σκληρότης.

Ἐὰν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ὑπάρχῃ τις, γνωρίζει,

Ποῖα κρυφὴ φαγέδαινα τὸν καταβασανίζει·

Λισθήματα πολέμια τὰν σύρουν ἀενάως,

Ἀπὸ λειμῶνας εἰς κρημνοὺς καὶ ἀπὸ φῶς εἰς χάος·

Ἐλπίδων χρυσὰ ὄνειρα τώρα τὸν γαργαλίζουν,

Κι' ἄλλοτε φόβοι ἢ σφαγαὶ πάλιν τὸν ἀπελπίζουν.

Ποτὲ δὲν εἶναι ἤσυχος, ἀλλὰ ἔς ἀδημονίαν,

Πάντα ὁ νοῦς εἰς ὄργασμὸν, καὶ πάντα ἔς ἀπορίαν.

Ἐν τῇ ὕψ' ἡ φαντασία του πολλάκις περυγίζει,

Καὶ πότε εἰς τὰ δώματα τοῦ ἄδου τὸν βυθίζει.

Ἐδῶ τὰ βλέπει ῥόδινα, ἐκεῖ τρικυμιώδη,

Καὶ περαιτέρω βάραθρα θωρεῖ πολὺ φοικώδη.

Εἰς ἀϋπνίαν τήκεται, νυχθημερὸν ἀσθμαίνων,

Τῶν φόβων ἢ ἐλπίδων του τὸ τέλος περιμένων.

Εἰς παρομοίους σπαραγμοὺς, φόβους κι' ἀνησυχίας,

Εἰς ταραχὰς, εἰς ὀδυρμοὺς, ἐλπίδας κι' ἀγωνίας,

Εὐρίσκοντ' αἱ ταλαίπωροι, μήτηρ καὶ νυμφοκόρη,

Κι' ἀντὶ νὰ χαίρουν, νὰ γελοῦν, φθείρονται πεν-

[Οι φόβοι.

Εἴθε ἡ νύξ ἢ ζοφερὰ ταχέως νὰ περάσῃ!

Καὶ ἡ αὐγὴ εὐάγγελος ἔς αὐτὰς νὰ μειδιάσῃ.

Σ Κ Η Ν Η ΙΑ΄.

Πλατεῖα ὡς εἰς τὴν ἀ. σκηνὴν τῆς Α΄. Πράξιως.

Πανόπη, Ἐναρέτη (ἐνδεδυμένη λευκὸν ἱματισμὸν).

Τροφὸς καὶ Χορὸς.

Ἐν. Φεῦ! Ὅποια σιγὴ καὶ ἐρημία! Καὶ ἄλλοτε, σεβάσθη μου μητὲρ, διηλθον ἐντεῦθεν μετὰ τῆς Τροφῆς ἐν τοιαύτῃ τῆς νυκτός ὥρᾳ, ἀλλ' οὐδέποτε εὐρον τὴν πλατείαν ἀθόρυβον καὶ παντέρημον. Τὸ ἀ-

σύνηθες τοῦτο φαινόμενον μοὶ ἐμβάλλει ὑπονοίας· εἶναι αἰσίος ἢ ἀπαίσιος οἰωνός ;

Παν. Οἱ Θεοὶ μόνοι, ἀγαπητῆ μου Ἐναρέτη, δύνανται νὰ γνωρίζωσιν ἀσφαλῶς τὸ μέλλον. Ἐὰν ὁμως ᾤρειλον νὰ ἐρμηνεύσω καὶ ἐγὼ αὐτὸ, ἤθελα εἰπῆ ὅτι ἡ σιγὴ αὕτη ὁμοιάζει τὴν νηνεμίαν τῆς θαλάσσης, ὅταν προμηνύη ἐπικειμένην τρικυμίαν.

Ἐν. Καὶ τωρόντι τοιαύτην περιμένομεν. Ὡ Πόσειδον, ἀπότρεψε πάντα κίνδυνον, καὶ ὠδήγησε ἡμᾶς καὶ τὸ σκάφος τῆς πολιτείας εἰς ἀσφαλῆ σωτηρίας λιμένα ! Ἡ νύξ αὕτη εἶναι ἐγκυος μεγίστων προσδοκιῶν, ἀλλὰ δύναται νὰ γίνῃ καὶ μήτηρ ἀπείρων συμφορῶν· ὁ τοκετός εἶναι εἰσέτι ἄγνωστος, αἰνιγμα δυσδιάλυτον, ἀβεβαιότης βασιανιστικωτάτη· αὐτός μᾶς διασαλεύει τὰς φρένας καὶ διανοίγει τὴν καρδίαν· ἡ ταραχὴ μου εἶναι ἀκατάσχετος, ἡ ἀγωνία τρομερὰ, συγκεχυμένα τὰ προαισθήματα, ἐξαλλος ἡ φαντασία, ἀλλόκοτοι αἱ ὄπτασιαι, ἀλγειναὶ καὶ θλιβεραὶ αἱ εἰκόνας· ἐντεῦθεν δέσμιος καὶ κατηφής ὁ Ἄρισταγόρας· ἐκεῖθεν ξιφῆρης καὶ αἰμοσταγής ὁ Ἀντήνωρ. Τὸ στάζον αἶμα εἶναι συγγενές καὶ γενναῖον, ἢ ἐχθρικόν καὶ ἀπαίσιον ; Κατίσχυσεν ἢ ἠττήθη ὁ ἀδελφός ; Πρόεκυψεν ἐκ τῆς πάλης ζωὴ καὶ ἐλευθερία, ἢ θάνατος καὶ δουλεία ; — Ἄλλ' οἷοσδήποτε ἐξέλητο τοκετός, ἢ Ἐναρέτη εἶναι παρεσκευασμένη καὶ διὰ τὴν νίκην καὶ διὰ τὴν ἤττην. Ἐστεψεν ἢ πρώτη τὸν καλὸν καὶ ἠρωϊκὸν ἀγῶνα ; — Θέλω συμμερισθῆ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἀπάσης τῆς χώρας τὴν ἀγαλλίασιν. Κατέβαλεν ἀπεναντίας ἢ δευτέρα τὸν ἀδελφόν ; — Θέλω καὶ τότε συμμερισθῆ τὴν τύχην του. Τὸ ὑπεσχέθη καὶ πρὸς αὐτόν, ὡς εἶχον καὶ πρότερον ὑποσχέθη ἐν τῇ συνειδήσει μου, νὰ διατώσω διὰ τῆς αὐτοκτονίας

τὴν τιμὴν μου. Εἶμαι ἤδη ἀρκούντως ὠχυρωμένη, δὲν φοβοῦμαι. Τὸ ξίφος τοῦτο (δεικνύουσα αὐτὸ), χρησιμώτατον ἐν ἀνάγκῃ, προσφιλοῦς ἀδελφοῦ προσφιλές δῶρον, κόπτει τὸ νῆμα τοῦ βίου μου, θέλει κόψει καὶ τὰς σίσχράς τοῦ Τυράννου ἐλπίδας. Τὸ δὲ περιζήτητον κειμήλιον τῆς ἀχράντου παρθενίας μου, θέλω μεταφέρει ἐκεῖ, ὅπου οὔτε τυράννων, οὔτε ῥυπαρῶν ἐπιθυμιῶν ἢ εἴσοδος ἐπιτρέπεται.

Παν. Προσφιλεστάτη μου κόρη, φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἐλπίς καὶ παραμυθία τοῦ γήρατός μου, πράϋνε παρακαλῶ, κατεύνασε τὴν ἀνησυχίαν καὶ ταραχήν σου· ἄς μὴν ἀπελπιζώμεθα. Οἱ Θεοί, ὁ Ὑψιστος τοῦ Αἵνου πατήρ, ἢ ἐνώπιόν μας σεπτὴ Ἄρτεμις, δὲν θέλουν μᾶς ἐγκαταλείψει, θέλουν συμπονέσει τὴν θέσιν μας, καὶ προστατεύσει τὸν Ἀντήνωρα εἰς ἀγῶνα τοσοῦτον ἐντιμὸν καὶ δίκαιον.

Ἐν. Δέσποινα ! Ἀνθρωπὸς τις σπεύδει πρὸς ἡμᾶς.

Σ Κ Η Ν Η Ι Β'.

Αἱ ῥηθεῖσαι καὶ ἕτερος Ἄγγελος.

Ἄγγ. Χαῖρε, Δέσποινα Πανόπη ! Νύμφη Ἐναρέτη χαῖρε ! Καὶ σεῖς κόραι Κεφαλληνίδες χαίρετε ! Νίκην πληρυστάτην ἀγγέλω πρὸς ὑμᾶς. Ὁ τύραννος ἔπεσεν, ὁ Ἀντήνωρ ἐσώθη· ἀναπέμψατε εὐχὰς πρὸς τοὺς Θεούς.

Παν. Ἀποδέχομαι τὸ χαροποιὸν φῶνημα. Ἀλλὰ τίς εἶσαι σὺ, ὅστις μᾶς ἀναφέρεις τοιαύτας εὐφροσύνους καὶ τόσον σωτηρίους ἀγγελίας ;

Ἄγγ. Δὲν γνωρίζεις τὸν ἀρχαῖον καὶ πιστὸν φίλον τοῦ Ἀντήνωρος καὶ Ἀρισταγόρου ;

Παν. Ἐχεις δίκαιον, δὲν ἐπρόσεξά· ἡ ἀγαθὴ ἀγγελία μ' ἐτάραξε πρὸς στιγμὴν· ἤδη καλῶς παρατηρῶν σε, διαθεβαίωμαι πληρέστατα. Ἄλλ' εἰπέ, παρακαλῶ, εἶναι ἀληθῆ ὅσα ἀνέφερες; Πῶς διέτρεξαν τὰ πράγματα; Διήγησαι αὐτὰ λεπτομερῶς.

Ἄγγ. Πρὶν ἔτι συλληφθῆ ὁ Ἄρισταγόρας, εἶχε μὴσει καὶ ἐμὲ καὶ πολλοὺς ἐτέρους πιστοὺς φίλους εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Ἀντήνορος. Γνωρίζοντες λοιπὸν τὴν ὠρισμένην ὥραν, καθ' ἣν οὗτος ἐμελλε νὰ προσκληθῆ καὶ συνοδευθῆ ὡς ἡ Ἐναρέτη εἰς τοῦ Πολυφόντου, περιεφερόμεθα ἀδιαφόρως καὶ ἀραιῶς, ὅπως μὴ δώσωμεν ὑπονοίας εἰς τοὺς κατασκόπους, εἰς μικρὰν ἐκ τῆς εἰσόδου τῶν ἀνακτόρων ἀπόστασιν, ὡς εἶχομεν συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ Ἄρισταγόρου καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἀντήνορος. Ὅταν δὲ ἴδωμεν τοῦτον προσερχόμενον μετὰ τοῦ ἄρματος καὶ τῶν δορυφόρων, ἀπεσύρθημεν ἄλλος ἄλλοθεν, ἕωσ' εἰσήλθεν εἰς τὰ ἀνάκτορα. Μετὰ ταῦτα ἐπιστρέψαντες καὶ ἡμεῖς, ἐπεριμέναμεν μετὰ σιωπῆς καὶ ἀγωνιώδους ἀνυπομονησίας τὴν ἔκβασιν. Οὐδεμίαν ἠκούομεν ταραχὴν, οὔτε ἐκτὸς, οὔτε ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων, ὅταν αἴφνης μετὰ παρέλευσιν δύο περιῖπου ὥρων, ἴδωμεν τὸν Ἀντήνορα μὲ τὴν νυμφικὴν στολὴν, ἐξερχόμενον ἐκ τῆς παραδίου πύλης ἀνευ θορύβου. Συναντηθέντες δὲ μετ' αὐτοῦ, ἀνταλλάξαντες χαμηλῆ τῆ φωνῆ τὸ χεῖρε, καὶ λαβόντες συναλλήλως τὰς χεῖρας, ἀπεμακρύνθημεν καὶ ἀρκούντως ἐκ τῶν ἀνακτόρων· τότε μᾶς ἐδιηγήθη ὅτι εἰσαχθεὶς εἰς τὸν κοιτῶνα, εἰς ὃν περιέμενον ὁ Πολυφόντης, ὑπεδέχθη ὑπ' αὐτοῦ ὡς Ἐναρέτη λίαν ἐνθουσιωδῶς· μείναντες δὲ μόνοι εἶπεν εἰς αὐτόν, ὅτι ἐπειδὴ ἐυστέλλετο νὰ ἐξέλθῃ τῆ ἐπαύριον μετὰ τὴν Ἀνατολὴν τοῦ Ἥλιου, ἐπεθύμει λόγῳ αἰδοῦς νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν